

Gida Didaktikoa Zinema-eskolak eta giza eskubideak **Jolieke**

Koordinatzaile: Montehermoso Kulturguneko Ikusentzunezko Arloa.
Vitoria-Gasteizko Udala

Gida didaktikoen egileak:
Elisenda Polinyà eta Nieves Prieto Zinhezbak eskatutakoa

Aurkibidea

- 1. Zinema eta giza eskubideak**
 - 1.1 Zinhezba**
 - 1.2 Giza eskubideak**
- 2. Zinema-eskolak**
 - 2.1 Sarrera**
 - 2.2 Hezkuntza-xedea**
 - 2.3 Adinak**
 - 2.4 Zeharkako Hezkuntza**

3. Egoera ezagutu

- ### 3.1 Gaixotasuna eta heriotza: gure gizarteko bi tabu

4. Irudietan murgildu

- 4.1 Fitxa teknikoa eta sinopsia
- 4.2 Historia 3 une esanguratsutan
- 4.3 Zinema-hiztegia

5. Zinema, Giza Eskubideak eta Hezkuntza. Proposamen didaktikoak

6. Egizu zerbait

7. Gehiago jakiteko...

8. Peters-en mapa

1. Zinema eta Giza Eskubideak

1.1 Sarrera

Gasteizko Udalak Ikus-entzunezkoen Jaialdi hau antolatu du 1985az geroztik, Kultura Saileko Montehermoso Kultur Gunearen bidez giza eskubideen erakusketa antolatzen du. Arlo honetan, gazte eta haurrei zuzenduta, filme bereziak aurkezten ditu gure gizartearen arazo larrienei buruz eztabaidatzeko bere ardura eta elkartasuna garatzeko asmoz.

Guztia ez da negozioa ikus-entzunezkoen munduan. Batzuetan, sortzaile eta artistek (eguneroko bizimoduaren errealitate gogor eta etengabearekin hunkituta) gerrak, pobrezia edo gaixotasunak erasaten dituzten bizitzaren lekukotzak ekartzen dituzte beren lanetara. Baina hori ez da beste munduko gauza bere belaunaldiarekin konprometituta dagoen norbaitentzat. Gaizki bataiatutako "lehen munduan", ordea, gure zilborrari begira gaude beti eta patrika bihotzetik gertuegi daukagu hurkoaren arazoekin kezkatzeko, nahiz eta arazo horietako asko gure kontsumismoaren ondorio izan.

Horregatik entzuten eta ikusten ditu jendeak aisiaz eta denborapasaz diharduten programak, gero eta hutsalagoak guztiak ere. Ihesaldi inozo eta antzu horrek, gainera, ez gaitu lotsatzen, eta mesede egiten dio funtsik gabea eta oso axalekoa den programazioari.

Hala ere, adibide duin askoak ere baditugu. Alegia, egungo erronken zergati eta ondorioak benetakotasunez islatzen saiatzen diren dokumentalak eta sormen-lanak: haurrak lanerako baliatzea, gerra, tratu txarrak, Ihesa, pobrezia... Gai horiek, ordea, ez dira jorratzen zinema-areto komertzialetan eta telebistako programazioan.

Giza Eskubideei buruzko eskolek kultura eta hezkuntza zabaltzea dute helburu, modu horretan gazteenei arazoak azaleratu eta espiritu kritikoa eta elkartasuna sendotzeko.

Fernando López Castillo
Europako Zinema Berriaren Jaialdia

1.2 Giza eskubideak

Justiziazko gutxieneko eskakizun moralak

Giza eskubideak edozein gizakik gizaki izateagatik galda ditzakeen oinarrizko eskakizunak dira, eta eskakizun horiek ezinbestean bete beharrekoak dira, gizaki moduan garatzeko oinarri-oinarrizko premiak edo beharrianak direlako. Funtsezko eskubide horiek gabe nekez egin daiteke bizimodu duin bat. Gizakiarentzat hain beharrezkoak direnez, honela izendatzen ditugu:

- **Unibertsalak:** gizaki guztiei aitortu behar zaizkie, inor baztertu gabe. Gizaki guztiei gizaki direla aitortuz bermatu behar zaizkien gutxieneko eskakizunak dira.
- **Lehentasunezkoak:** beste eskubide batzuekin gatazka sortuz gero lehentasunez babestu behar direlako.
- **Negoziatu ezinezkoak:** inongo gizarteak ezin dizkie bere kideei eskubide horiek ukatu. Adibidez, gizarte batek une jakin batean herritar guztien "eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak" betetzeko beharrezko baliabideak ez baditu, ezin du egoera hori besterik gabe onartu, gauzak aldatzea ezinezkoa dela argudiatuta; aitzitik, ahalegin guztiak egin behar ditu beharrezko baliabide guztiak lortzeko eta banatzeko, guztiek beren eskubideak erabiltzeko modua izan dezaten.

Gainera, gizarte guztiek lagundu behar lukete mundu osoan gizaki guztien eskubideak errespetatu daitezen, beren gizarte edo herrialdea edozein dela ere.

Hitz gutxitan esanda, giza eskubideak JUSTIZIAZKO GUTXIENEO ESKAKIZUN MORALAK dira, eta eskakizun horiek bete egin behar dira, horiek gabe ezin baita bidezko gizarte bat eta bake eta armoniazko mundu bat eraiki.

Giza eskubideen belaunaldiak

Giza eskubideak pixkana-pixkana aitortu eta onartu dira historia zehar, oraindik amaitu ez den ikaskuntza moraleko prozesu baten bitartez. Prozesu horretan bereiz ditzakegun hiru aldi edo aro nagusiei giza eskubideen “hiru belaunaldiak” esaten diegu.

- **Lehen belaunaldia: Askatasunerako eskubideak**

“Lehenengo belaunaldia” eskubide zibil eta politikoena da. XVI. mendearen hasieratik burgesia Antzinako Erregimenari aurre egin eta honako eskubideak aldarrikatzen hasi zen: bizirako eta segurtasun fisikorako eskubidea, pentsatzeko eta iritzia askatasunez adierazteko eskubidea, norberaren herriko gobernuan parte hartzeko eskubidea, legezko arrazoirik gabe atxilotua ez izateko eskubidea, inpartzialtasun-bermeekin epaitua izateko eskubidea, jabetza izateko merkataritzan askatasunez jarduteko eskubidea eta abar. Oro har, esan dezakegu eskubide horiek oinarritzko balio moral bat dutela gidari: askatasuna.

- **Bigarren belaunaldia: berdintasunerako eskubideak**

“Bigarren belaunaldia” eskubide ekonomiko, sozial eta kulturei dagokie; adibidez, lanerako eta bidezko soldata izateko eskubidea eta etxebizitza, osasuna, hezkuntza, kultura, erretiro-saria eta abar izateko eskubidea. Eskubide horiek batez ere langileen mugimenduak aldarrikatu ditu azken mende hauetan. Horien bidez benetako laguntza edo babesa eman nahi zaie lehenengo belaunaldikoei; izan ere, eskubide zibilak eta politikoak nekez erabil daitezke, gutxieneko sarrera ekonomiko batzuk, gaixotasunei aurre egiteko laguntza edo gutxieneko kultura-maila izan ezean.

Era horretako eskakizunak onartu ahala pentsamolde berri bat zabaltzen hasi zen; horren arabera, estatuaren eginkizuna ez zen besterik gabe ordena publikoa eta kontratuak betetzea, baizik eta modu positiboan jardutea, lehenengo belaunaldiko eskubideak bakar batzuen mesederako bakarrik izan beharrean denon esku egon zitezen. Horregatik, esaten dugu bigarren belaunaldi horretako eskubideak berdintasunerako eskakizunen multzoan sartzen direla.

- **Hirugarren belaunaldia: Elkartasunerako eskubideak**

“Hirugarren belaunaldiko” eskubideen arabera gizaki guztiek dute eskubidea ingurune osasuntsu batean jaio eta bizitzeko. Kutsadura eta zaratarik gabeko ingurune batean eta bakean dagoen gizarte batean jaio eta bizitzeko eskubidea ere badute. Eskubide horiek ez dira oraindik nazioarteko adierazpen batean jaso, baina aurrekoak bezain funtsezkoa dira: izan ere, kutsatutako ingurune batean edo gerra dagoen leku batean bizi denak nekez erabil ditzake lehenengo eta bigarren belaunaldietako eskubideak.

Nazioarteko elkartasuna funtsezkoa da hirugarren belaunaldiko eskubideak erabili ahal izateko. Nola lor liteke ingurumeneko kutsadura kentzea, herrialde batzuek ez kutsatzeko konpromisoa hartu arren, beste batzuek hartzen ez badute? Nola lor liteke gerrak betiko amaitzea, herrialde guztiek arma-trafikoa kontrolatzeko konpromiso tinkoa hartzen ez badute?

ESKUBIDEAK MUNDUAN ETA TOKI BAKOITZEAN ERRESPETATZEA

Eskubide zibil eta politikoak

Arlo horretan erdietsi den lorpenik handiena esklabotasuna ezeztatzea izan da, mundu osoan jarduera hori egiteko debekua betetzen den neurrian behintzat. Aipaturiko debekua 1956ko irailaren 7ko nazioarteko hitzarmen baten bidez ezarri zen. Hala ere, gaur egun herrialde askotan oinarritzko eskubideen urraketa sistematikoa eta masiboa da: torturak, desagertzeak, legez kanpoko atxilotetak, presoek tratatu txarrak ematea, emakumeen bazterketa eta abar.

ONUren ahaleginak

Berez, nazioarteko komunitateak hartu behar luke bere gain bortxaketa horiek salatzeke eta beharrezko neurri eraginkorrak hartzeke ardura, ONUren bitartez (horren helburu nagusia giza eskubideen babesa eta sustapena baita), oinarritzko askatasunak errespetatzen ez dituzten gobernuak beren jokabidea zuzen dezaten. Baina, jakina, erakunde horiek ezingo du ezertxo ere lortu, baldin eta askatasun horiek errespetatzen dituztela dioten herrialdeek laguntza material eta morala ematen ez badiote. Esperientziak erakusten digunez, nazioarteko erakundeek giza eskubideak errespetatzen ez dituzten gobernuak presioa egitea oso neurri eraginkorra izan daiteke herrialde horiek giza eskubideen arloan beharrezko berrikuntzak egin ditzaten.

Herritarren ekimenak

Oinarritzko askatasunak sendotzeko beren borondatez zerbait egin nahi duten herritarrek gobernu kanpoko erakundeak (GKE) aukeratu ohi dituzte horretarako; adibidez Nazioarteko Amnistia, Nazioarteko Gurutze Gorria edo beste hainbat, erakunde horiek munduko herrialde askotan ari baitira lanean, eskubide horien bortxaketak salatzen eta biktimei laguntzen.

Gosea

Bigarren belaunaldiko eskubideei dagokienez, honako xehetasunak nabarmendu behar dira. Hirugarren Mundua esaten diogun horretan milioika lagun daude bizirik irauteko gauzarik beharrekorenak ere ez dituztenak. Janari falta, sendatzeko moduko gaixotasunak ezin sendatzea eta analfabetismoa dira munduko arazo nagusietako batzuk. Miseria da munduan gertatzen diren heriotzen arrazoi nagusia, nahiz eta, teknikoki, denon gutxieneko premiak betetzeko aukerak egon. Baina arazoa morala da, ez teknikoa. Azken batean, gizakien arteko elkartasun-ezagatik gertatzen da hori.

ONUk badu gosearen arazoari aurre egiteko agentzia espezializatu bat : FAO (Nekazaritza eta Elikadurarako Nazio Batuen Erakundea). Arlo horretan badira goseari aurre egiteko proiektuak bultzatzen dituzten GKE ugari: Esku Elkartuak, Ayuda en Acción, Intermón, Cáritas eta abar.

Lan-baldintza ezin txarragoak

Gaur egun herrialde askotan badira pertsona asko eta asko, tartean ume ugari, lan-baldintza guztiz osasungaitzetan lan egin behar izaten dutenak, egunean hamabi ordu edo gehiago sartuz, gizarte-segurantzarik edo langabeziarako laguntzarik gabe, eta ia-ia batere eskubide

sindikalik gabe. Herrialde aberatsek ez dute hori gertatzeko eragozpenik jartzen, haien enpresak berak baitira herrialde horietan eskulan merkea eta erraza aurkitzen dutenak. Herrialde aberatsetako sindikatuek bai, protesta egiten dute, besteak beste era horretako lanak hartzeak Lehen Munduan lanpostu askoren galera sortzen duelako. Ginebran (Suedia) egoitza duen Lanaren Nazioarteko Erakundea (LANE) ONUren gidaritzapean ari da lanean era horretako arazoei irtenbidea bilatzeko. Hala ere, erakunde horretako herrialdeak arazo horiek konpontzeko beharraz erabat jabetzen ez badira, erakunde horrek bakarrik ezer gutxi egin ahal izango du.

Bakea eta oreka ekologikoa: premia-premiazkoa da elkartasunezko irtenbide bat bilatzea hirugarren belaunaldiko eskubideei dagokienez; salatu beharra dago herrialde aberatsenetako gobernuak ez dutela erabateko konpromisoa hartu kutsadura eta arma-trafikoa kontrolatzeko. Hori dela-eta, enpresa handiek kutsadura sortzen jarraitzen dute eta herrialde pobreetako gerra-gatazketan ari direnek erraz asko aurki ditzakete gerran jarraitzeko behar dituzten armak. Hala eta guztiz ere, ONUren agentzia batzuk eta GKE ugari sekulako ahalegina egiten ari dira natur ingurunea babesteko (ADENA, Greenpeace eta abar) eta beste erakunde batzuk gerra dagoen lekuetatik ihesi doazen errefuxiatuek arduratzen dira (ACNUR, Mugarik gabeko Medikuak, Munduko Medikuak eta abar)

Giza eskubideen aldeko ekintza

- Geure ingurunean

Batzuetan gu geu gara inguruan ditugun pertsonen eskubideak urratzen ditugunak, edo isildu egiten gara beste batzuek hori gure aurrean egiten dutenean. Badira etxekoandre batzuk beren familiako gainerako kideen mespretxua eta ia-ia esklabotasuna jasan behar dutenak. Ume batzuek beren ikaskideen bazterketa eta tratu txarrak jasan behar izaten dituzte. Batzuetan pertsona batzuei utzi egiten diegu eskolako materiala edo beste norbaitenak diren gauzak hondatzen, bidegabekeria bat egiten ari garela pentsatu gabe. Beste batzuetan, berriz, ingurumena zaborrez, zarataz edo kez kutsatzen dugu eta ez gara ohartzen denon eskubideen aurkako zerbait egiten ari garela. Hitz gutxitan, giza eskubideak defendatzeko lehenengo guk geuk errespetatu behar ditugu, gure ingurunean bertan, eta geure buruari galdetu ze bidegabekeria egiten edo onartzen ditugun eta zer egin behar dugun egoera hori nolabait hobetzeko.

Giza eskubideen aldeko ekintzarako jardunbide orokorrak

Giza eskubideak gure ingurunean bete daitezen erne egoteaz gainera, horiek estatuan eta nazioartean sustatzeko egin litezkeen lanetako batzuk adierazi nahi dizkizuegu jarraian:

1. Horien berri ematea: pertsona guztiei ezagutaraztea, beraiek aldarrika ditzaten, eta eskubideak babesten laguntzea.
2. Agintariei eta partikularrei horiek betetzeko exijitzea, horretarako dauden legezko bide guztiak erabiliz: protesta-gutunak, sinadura-bilketa, manifestazioak eta abar.
3. Elkarrekin sortu eta horien alde lanean ari diren boluntarioen erakundeetan parte hartzea (*ikusi aurkibideko 6. puntua*).

2. Zinema eta giza eskubideei buruzko eskolak

ZINHEZBA irabazteko asmorik gabeko elkartea da eta zinema, hezkuntza eta bakea bultzatzen ditu.

ZINE, HEZKUNTZA eta BAKEA

Aurreko bi urteetan bezalaxe aurten ere Zinema eta Giza Eskubideei buruzko Eskolak egingo ditugu Euskadiko hainbat eskoletan; orain arte 1.600 ikaslek baino gehiagok parte hartu dute.

Hezkuntza-xedea

Zinema-eskolen helburua pertsonen funtsezko eskubideetan sakontzea da, balioetan heziz, eta horri begira ikus-entzunezko baliabidea hori erabiltzen dugu desberdintasun-egoerei buruzko jarrera kritikoa sustatzeko.

Alde horretatik, gure helburua da beste gizarte eta kulturei buruzko ikuspegi-eremua zabaltzea, desberdintasun guztiak errespetatzeko: sexua, arraza, iritzia, erlijioa eta premiak; giza eskubideen urraketak identifikatzen ikastea eta sufritzen dutenenganako elkartasuna sustatzea; ingurune hurbilean eta hortik kanpo irtenbideak bilatzeko lanean sakontzea eta gizarte aldatzeko jarrera aktiboa sustatzea.

Honako hau ere egin nahi dugu....

1. Pertsonen funtsezko eskubideetan sakontzea, balioetan oinarritutako hezkuntzaren bidez.
2. Ikus-entzunezko baliabideei buruzko jarrera kritikoa garatzea, irudia ezagupenen unibertsoan txertatu ahal izateko.
3. Zinema-hizkuntza hobeto ezagutzea, sentsibilizazioa eta kontzientziazioa lortu ahal izateko bere adierazpen-baliabideak erakutsiz.
4. Beste gizarte eta kulturei buruzko ikuspegi-eremua zabaltzea, desberdin denari errespetua izateko.

5. Giza eskubideen bortxaketak identifikatzea dagokien eremu guztietan eta sufritzen dutenenganako elkartasuna bultzatzea.
6. Eskubideak eta eskubide-urratzeak bereiztea, eta horretarako munduko eta estatuetako dokumentu eta adierazpen unibertsalak erabiltzea.
7. Giza eskubideen aldeko jarrera positiboak erakusten dituzten albisteak eta informazioak aurkitzea.
8. Leku bakoitzean eta munduan aukera litezkeen irtenbideak hobeto ezagutzea eta ekintza bultzatzea, ikasleen partaidetzaren bitartez.
9. Informazioa emateko hizkuntza eta adierazpideak aztertzea: prentsa, komikiak, zinema, erreportajeak... pertsonen eskubideak urratzea aztergai hartuta.
10. Pertsonen errespetu handiagoa izatea, beren adina, sexua, arraza, iritzia, premia eta kultura edozein dela ere.

Adinak

Zinema-eskolak 8 eta 18 urte bitarteko ikasleentzat eginak dira. Urteko programazioa adin-talde bakoitzarentzat egokitzen dugu, honako multzoak osatuz:

- 8 eta 12 urte artekoak
- 12 eta 16 urte artekoak
- 14 eta 18 urte artekoak
- 16 eta 18 urte artekoak

Zeharkako hezkuntza

Eskola hauetarako giza eskubideekin zerikusia duten hainbat gai proposatzen ditugu; era horretan, irakasleek, hezitzaileek eta ikastetxeetako kideek edukiak gelan landu eta zentroaren proiektuan zeharka sartu ahal izango dituzte irakasgai desberdinen bitartez.

Filma ikusi ondoren (euskaraz eta gaztelaniaz) gizarte-hezkuntzazko tailer bat egingo dugu gogoeta pertsonal eta kolektiboa egiteko; horren osagarri gida didaktikoa prestatu dugu, irakasleek edukiak ikasgelan lantzen jarraitzeko modua izan dezazuen.

Gidaren egitura

Proposamenaren irizpide orokorra filmari buruzko galdera egokiak egiten jakitea da, ematen digun informazio-mota behar bezala balioesteko eta aztertutako arazoei dagokienez duen ikuspegia zehazteko.

Gida didaktikoa filma du abiapuntu eta elkarren osagarri diren 5 atal ditu, era honetan antolatuak:

- Lehenengo atalean zinema, hezkuntza eta giza eskubideak lotzen ditu ZINHEZBAREN proposamenaren bidez.
- Bigarren atalean azterketa sozial, politiko, kultural edo ekonomikoa egiten da, landu beharreko gaiaren arabera, eta hori hezkuntzarako erreferentzia-material gisa erabiliko da.
- Hirugarren atalean, hezkuntzaren eta giza eskubideen arteko lotarri den filmaren beraren azterketa egiten da, eta ikus-entzunezko baliabidea hezkuntza-tresna gisa erabiltzen da. Giza eskubideen inguruko gai batzuk lantzeko aukera emango dizueten funtsezko ideiak ateratzen dira. Atal horretan ikus-entzunezko baliabide horri buruzko oinarritzko glosategi bat aurkituko duzue.
- Laugarren atalean jardueretarako proposamen bat egiten dizuegu; helburu zehatzak, aztertu beharreko kontzeptuak, erabili beharreko jardunbideak eta haur eta gazteengan sustatu beharreko jarrerak azaltzen dizkizuegu; aldeztu aurretik garbi utzi behar dugu horiek ez direla baliabide berriak, ikasgelan zuen pedagogia-lanerako lagungarri izan daitezkeen jarduera eta iturriak baizik, eta aurrerantzean ere jarraipena izan beharko dutela. Oso garrantzitsua da eskolako hezkuntza-komunitate guztiak bere konpromiso pedagogikoaren bidez Giza Eskubideak defendatzea.
- Gidaren azken atalean bertako gaiak aztertzeke oso baliagarriak iruditzen zaizkigun baliabide batzuk azaltzen dizkizuegu, taldearen jarduerak bere premien arabera egokitu ditzazuen.

3. Egoera ezagutu

3.1 Gaixotasuna eta heriotza: gure gizarteko bi tabu

Dokumentalaren protagonista aitarik gabeko neska gaixo bat da. Hasiera batean, ez dirudi historia erakargarria, eta normala da hala iruditzea: inori ez zaio gustatzen gai samingarriak ikustea. Ez dira gai atseginak. Baina, bestalde, harrigarria da ikustea zein gutxitan tratatzen diren normaltasunez gai horiek, biak hala biak gure bizitzari horren lotuta egon arren. Hedabideetan, heriotza indarkeriari lotuta azaltzen da: gerra eta gatazken eta hondamendi naturalen ondorio, delinkuentziari lotuta edo zirkulazio-istripuen ondorio. Kasu horietan, heriotza kopuru gisa azaltzen da. Horrez gain, pertsona ospetsuak edo gizartea, artea, ekonomia edo politikaren alorreko pertsona garrantzitsuak hiltzen direnean azaltzen da gai hori, edo pertsona horien heriotzen urteurrenetan eta omenaldietan.

Gaixotasuna heriotza baten berri eman aurreko pausotzat azaltzen da, "gaixotasun luze baten ondoren...". Bi kasuetan, ez digute irakasten nola jokatu behar dugun gai horiekin, nahiz eta lehenago edo geroago gai horiei aurre egin behar izango diegun. Heriotza eta gaixotasuna barru-barruko bi egoera dira. Kontuz tratatu behar dira, bi egoera horiek jasaten ari dena errespetatuz, baina uste dugu ez dagoela ondo ezkutatzea "polita geratzen ez delako", gure kontsumo-gizartean saltzen ez duelako, edo, saltzekotan ere, heriotza latzek, bideojokoetako edo akzio-filmetako funtsik gabeko indarkeriak saltzen duelako...

Gure ustez, garrantzitsua da haurrak eta gazteak errealitate horietara gerturatzea Joliekeren historiaren bitartez, errealitate horiek oso gaztetatik ezagutzen dituen neskatoaren bitartez. Neskata honek zintzotasunez eta ausardiaz gerturatzen gaitu esperientzia horien bizipenera. Zalantzarik gabe, emoziozko adimenaren adibide da bere testigantza.

Haurren Eskubideen Hitzarmenaren 24. artikulua

Haurrek eskubidea dute **osasun** maila altuena izateko eta mediku-zerbitzuak eta errehabilitazio-zerbitzuak jasotzeko, batez ere lehen mailako osasun-arretarekin, zaintza prebentiboarekin eta haurren heriotza-tasa txikitzearekin lotutako zerbitzuak jasotzeko.

1. Estatu Hitzarmenakideek aitortzen dute haurrek badutela eskubidea ahalik eta osasun-maila altuena izateko eta gaixotasunak tratatzeko eta osasuna berreskuratzeko zerbitzuak jasotzeko. Estatu Hitzarmenakideek ahaleginak egingo dituzte haur bakar bati ere ez ukatzeko osasun-zerbitzu horiek jasotzeko eskubidea.

2. Estatu Hitzarmenakideek eskubide hori erabat ezartzea ziurtatuko dute, eta bereziki, neurri egokiak hartuko dituzte honakoetarako:

c) Gaixotasunei eta elikadura kaskarrari aurre egiteko, lehen mailako osasun-arretaren baitan, besteak beste, dagoen teknologia aplikatuz eta janari elikagarria eta edateko ur osasungarria hornituz, eta ingurumena kutsatzeko arriskuak kontuan hartuz;

e) Gizarteko sektore guztiek, bereziki gurasoek eta haurrek, honako gaien inguruko oinarritzko printzipioak ezagutu ditzaten ziurtatzea: haurren osasuna eta elikadura, amaren esnearen onurak, higiena eta ingurumenaren saneamendua, istripuak prebenitzeko neurriak. Gainera, ziurtatzea dagokien hezkuntza eta laguntza jasoko dutela ezagutza horiek aplikatzeko;

Nola hitz egin haurrekin heriotzari buruz

Adin guztietako haur gehienek informazio zuzen eta zehatza behar dute beren gaixotasunaren, plan terapeutikoaren eta terapia-aukeren eta pronostikoaren inguruan. Haurrek hainbat erataraz adierazten dituzte beren beldurrak eta beren kezak: negar eginez, portaeraren, jolasen eta marrazkien bitartez, galdera sinpleak behin eta berriro eginez, gainerakoak kontuan ez hartuz, informazioa bilatuz eta eskutitzak idatziz. Beharrezkoa da haurrari edo gazteari jakinaraztea arrazoizkoa dela tristura, nahastea, haserrea eta beldurrekin loturiko sentimendu horiek izatea.

Horrez gain, garrantzitsua da ulertzea haur guztiak eta familia guztiak desberdinak direla. Kultura desberdinek sinismen desberdinak dituzte haur batek jakin beharko lukeenaren gainean, eta, beraz, ez dago era zuzen bakarra heriotzaz hitz egiteko. Oro har, komunikazio irekiko giroan, haurrak bere beldurrak eta desioak adierazi ahal izango ditu. Hala ere, prestutasun hori ez da goizetik guera azaltzen. Denbora behar da haurrak eta gurasoek heriotzaz argi eta garbi hitz egiteko.

Haur batekin heriotzaz hitz egitearen helburua da ahalik eta erosoena sentiaraztea eta beldurrak desagerrarazten saiatzea. Haurra ez badago prest heriotzaz hitz egiteko, gurasoek eta zaintzen duten pertsonak izan dezaketen jarrera egokiena haurra prest egon arte itxarotea izango da. Haurrak jakin behar du bera hitz egiteko prest dagoenean egongo zarela prest zu berarekin hitz egiteko. Haurrari informazioa ematen ahaleginduz gero, eta haurra ez badago informazio hori jasotzeko prest, sarritan haserre, mesfidantzaz eta distantzia emozionalarekin erantzun du. Komunikazio hobea lortuko dugu haurra prest egon arte itxaroten badugu gaia jorratzeko.

Heriotzaz hitz egiten denean, haurrak ulertzeko moduko hizkuntza erabili behar da beti. Kontuan izan itzazu honakoak:

- **Haurtxoek** ez dute hizkuntza-trebetasunik; hala ere, ongizate fisikoarekin erreakzionatzen dute. Haurtxo bat azkenetan dagoenean, laztan bat eta besarkada bat bizkorgarriak dira bai berarentzat bai haurtxoa zaintzen ari denarentzat ere. Maitasunaren komunikazioa laztan leun batekin eta besarkada ezti batekin adierazi daiteke.
- **Oinez ibiltzen hasi diren haurrekin eta haur txikiekin** ere hizkuntza jakin bat erabili behar da. Ez dira erabili behar hitz nahasgarriak heriotza deskribatzeko, esaterako "lo egin" eta "desagertu". Haurrak lo hartzeko beldurra izan dezake lo egitea heriotzarekin lotzen badu.
- **Haur txikiek** oso galdera zuzenak egin ditzakete heriotzaren gainean, horretarako aukera badute, eta garrantzitsua da erantzunetan zintzo jokatzeko eta kontsekuente izatea. Galdera baten erantzuna jakin ezean, hobe da onartzea, eta ez erantzuna asmatzea. Haurrek oso gaztetatik atzeman dezakete gezurra erantzun batean. Gainera, ez dute oso informazio kontsekuentea jasoko erantzunak engainagarriak badira edo egia saihesten badute.
- Baliteke **nerabeek** lagunak batekin edo gurasoez aparte pertsona batekin hitz egin nahi izatea heriotzaz. Nola edo hala haurrari bere beldur eta kezak adierazten laguntzeko moduan sustatu behar da komunikazioa.

Garrantzitsua da haurrak eta familiak heriotzaz eta hil osteko bizitzaz dituzten kontzeptu eta sinismenak ebaluatzea, haiekin komunikatzen hastean. Baliteke haurrek beldurrak eta kezak izatea, baina ez adieraztea, ez direlako eroso sentitzen edo ez dakitelako nola egin. Kezka horien artean daude, besteak beste, honakoak:

- **Erru- eta lotsa-sentimenduak**

Haurrek pentsa dezakete beren pentsamenduek eragin dutela denak triste jarri dituen gaixotasuna edo heriotza. Garrantzitsua da haurrarekin hitz egitea eta azaltzea medikuek eta erizainek ezin dutela beti heriotza saihestu. Horrez gainera, ziurtatu beharko zaio pentsamendu txarrek ezin dutela heriotza eragin, eta berak ez duela ezer txarrik egin heriotza edo gaixotasuna eragiteko.

- **Mina heriotzarekin lotuta egoteari beldurra**

Beldur horri aurre egiterakoan, garrantzitsua da haurrari azaltzea botikak erabil

daitezkeela mina kontrolatzeko. Gainera, gogoratu behar zaio heriotza berez ez dela mingarria.

- **Banantzeko beldurra**

Gai hau tratatzeko gorputzarekin, arimarekin edo espirituarekin lotutako erlijio-sineskerak edo kultura-sineskerak erabil daitezke. Haurra lasaitu adieraziz ez dela bakarrik egongo heriotzaren unean.

- **Komunikazio idatzia**

Haur batzuk jolasekin edo marrazkiekin komunikatu daitezke. Arreta jarri marrazkiei, eta hitz egin haurrarekin marrazki horien gainean. Beste haur batzuek gutunak idatziko dizkiete gurasoei edo maite dituzten pertsonaei agur esateko edo zeharka galderak egiteko. Galderak idaztean, ume batek galdera zuzenak egin diezazkieke gurasoei, gurasoak askorik gogaitu gabe. Heldu eta haur batzuk hobeto komunikatzen dira bata besteari nota txikiak idatziz.

- **Sineskera espiritualak eta kultura-sineskerak**

Sineskera horiek eragin handia dute heriotzan. Gurasoek, familiaren erlijio-elkarteetako kideek, kapilauak eta apaizek paper garrantzitsua izan dezakete haurrari heriotzaren kontzeptua azaltzean. Komunikazioan eragin handia izango du familiak heriotzaz eta hil osteko bizitzaz duen sinesmenak. Haurra zaintzen duten gainerako pertsonekin hitz eginez gero sinesmen horien inguruan, nahasmen txikiagoa izango du haurrak.

Iturria: <http://www.uchicagokidshospital.org/online-library/content=P06139>

Foto: Sílvia Mesalles

3.2. Emozioak eta emoziozko adimena

Zer dira emozioak?

EMOZIOA hitza latineko “MOTERE” (mugitu) hitzetik dator. Emozioen arabera hurbiltzen edo urruntzen gara pertsona edo egoera jakin batera.

Beraz, emozioa jarduteko joera da. Askotan, gure burmuinean grabatuta dauzkagun iritziekin edo ezagutza bidezko pentsamenduekin aktibatzen da emozioa, eta horrek egoera fisiologiko jakin bat eragiten du gorputzean.

Emozioa sentimendua da, eta bere pentsamendu bereizgarriek baldintza biologiko eta psikologiko batzuk bultzatzen dituzte eta baita jarduteko joerak ere.

Emozio guztiak EKINTZARAKO BULKADAK dira funtsean. Emozioek jarrera-mota jakin batera bultzatzen dute gizakia. Animalien eta haurren kasuan, erabateko jarraipena dago sentimenduaren eta ekintzaren artean. Helduen kasuan, berriz, banantzea dago, ekintzak ez dio ezinbestean sentimendu bati jarraitzen.

Emozioen mekanismoak, biologikoak barne, onerako edo txarrerako bidera daitezke. Esperientziak izaera alda dezake. Bakoitza bere emozioen kontziente izatea da aurreneko pausoa emozioek arrastaka ez eramateko.

Emozio-motak

Oinarrizko emozioak

- Hira: haserrea, aldarte txarra, amorru bizia, erresumina, etsaitasuna, ezinikusia, bekaitza, sukortasuna, biolentzia eta gorrotoa. Odola eskuetara iristen da, eta horrela errazagoa da arma bat hartzea edo etsaia jotzea; bihotza azkartu egiten da, eta baita adrenalina-maila ere, eta orduan edozein ekintza indartsu egin daiteke.
- Beldurra: estutasuna, uste txarra, fobia, beldurra, urduritasuna, ezinegona, izua, kezka, erreparoa, kontzientziako harra, susmoa, izu-ikara eta laztura. Odola eskeleto-giharretara joaten da, bereziki hankakoetara, ihes egitea errazagoa izateko. Organismoa alerta-egoeran jartzen da, eta gertuko mehatxuan jartzen dugu arreta.
- Zoriona: poza, gozamina, lasaitasuna, atsegina, poztasuna, dibertsioa, zarrada, estasia, laketa, harrotasuna, gogobetetasuna eta mania. Sentimendu txarrak eta pentsamendu kezkagarriak uxatzen dituzten garun-zentroen jardura handitu egiten da. Organismoa hobeto prestatuta dago edozein zereginetarako, gogotsu eta atseden hartuta oro har.
- Maitasuna: onarpena, mirespena, kidetasuna, adeitasuna, eskuzabaltasuna, karitatea, konfiantza, debozioa, ardura, atsegintasuna eta baita obsesioa ere. Fisiologikoki, hirak eta beldurrak duten “borrokatu edo ihes egin” egoeraren kontrakoa da. Erreakzio parasinpatikoek lasaitasuna eta poztasuna sortzen dute, eta lankidetzat bultzatzen dute.
- Ustekabea: harridura, txundidura, miraria, shocka. Bekainak altxatzeak urrutirago ikustea eta erretinara argi gehiago sartzea ahalbidetzen du, eta orduan informazio gehiago jasotzen da espero ez zen gertakari baten aurrean.
- Atsekabea: amorrazioa, eragozpena, nahigabea, ezinegona. Mundu osoan aurpegiera bera dauka atsekabeak (goiko ezpaina okertuta eta sudurra zimurtuta). Oinarrizko saiakera izango litzateke usain txarra ez hartzeko sudur-hobiak blokeatzeko edo janari kaltegarri bat botatzeko.

- Tristura: atsekabea, norbere buruaren gupida, melankolia, etsipena, itxaropenik eza, pena, dolua, bakardadea, depresioa eta nostalgia. Energia gutxitzen da galera handi batera errazago moldatzeko (etsipena)
- Lotsa: damua, laidoa, mortifikazioa, kontzientziako harra, errua.
- Nazka: arbuioa, higuina, narda, erdeinua, mespretxua, gutxiespena.

Ia inoiz ez dira banaka azaltzen, gehienetan aipatutako emozio-familia horien guztien konbinazioa izaten dira.

Zer da emoziozko adimena?

“Emoziozko adimena” espresioa Yale hiriko Peter Salovey psikologoak eta New Hampshireko Yale unibertsitateko John Mayerrek sortu zuten 1990ean, bakoitzaren sentimenduak eta besteen sentimenduak ulertzeko gaitasuna eta “bizitza biziagotzeko emozioen kontrola” gaitasuna deskribatzeko.

Psikologiak betidanik daki emozioek eragin handia dutela adimenaren garapen eta eraginkortasunean, baina emoziozko adimena kontzeptua Peter Salovey psikologoak proposatu zuen duela urte batzuk, adimen-koizienteari kontrajarrita. Berez ez dago testik emoziozko adimena zehatz-mehatz neurtzeko, baina hainbat proba eta galdera-sortak alderdi hori baloratzen dute, eta oso erabilgarriak izan daitezke pertsona baten etorkizuneko garapena aurreikusteko.

Duela hogeita hamar urte, Stanford unibertsitateko psikologo batek esperimentu bat egin zuen lau urteko haurrekin. Haur bakoitzari gozoki bat erakutsi zion eta jan zezakeela esan zion, baina psikologoa itzuli arte itxaroten bazuen, bi ekarriko zizkiola. Ondoren, bakarrik uzten zuen gozokiarekin eta bere erabakiarekin. Haur batzuek ez zuten itxaron, eta gozokia jan zuten. Beste batzuek itxarotea erabaki zuten, sari handiagoa jasotzeko. Hamalau urte geroago, haur horien jarraipena egin zuen: gozokia jan gabe itxaron zutenak –eta, beraz, helburuaren arabera beren emozioak hobeto kontrolatzen zituztenak– saiatuagoak eta lagunkorragoak ziren. Oldarkorragoek, berriz, etsi egiten zuten arazoren bat bazegoen, eta ez ziren besteak bezain argiak.

80ko hamarkadan (garunaren hamarkada deiturikoan), zenbateko ahalmena duen kontuan hartuta oso gutxi erabiltzen dugun organoa sakonago ikertzeko azterketak ugaritu egin ziren. Ikerketa horiek azkenean zehaztu zuten emozioek paper garrantzitsua, berebiziko papera dutela gizakiok hobeto bizitzeko dugun gaitasunean. Ondorio garrantzitsu horrek zehaztu zuen orain ez gara adimen-informazioetan oinarritutako adimen-koizientera bakarrik lotuko, koiziente emozionala ere kontuan hartuko dugula hein handi batean. Bere emozio negatiboen berri izan eta konpondu ditzakeen pertsonak du koiziente emozional hoberena. Bere emozio negatiboak ezagutzen ez dituen pertsonak edo ezagutu arren gobernatu ezin dituenak eragina du laneko bizitzan, bikote barruko bizitzan, familiako bizitzan eta munduari buruzko bere ikuspegian.

Zer da emoziozko adimena?: laburpena

- Munduarekin elkarrekintza edukitzeko modu bat da, eta bere baitan ditu emozioak, sentimenduak eta gaitasun batzuk, esaterako, autokontzientzia, motibazioa, bulkaden kontrola, berotasuna, pertseberantzia, enpatia eta beste hainbat. Horiek guztiak ezinbestekoak dira gizarte-egokitzapen eta elkarrekintza sozial egoki eta sortzailerako.
- Gure sentimenduak ezagutzea eta gobernatzea, gainerako sentimenduak interpretatzea eta aurrez aurre ipintzea, pozik sentitzea eta bizitzan eraginkorrak izatea ahalbidetzen du trebetasun horrek, eta, aldi berean, gure produktibitatea hobetzen duten aztura mentalak sortzen ditu.

ADIMEN-KOZIENTEA ETA EMOZIOZKO ADIMENA

Guztiok gaude ohituta adimena adimen-kozientea (IQ) oinarri hartuta neurtzera: arrazoiketa logikoa, gaitasun matematikoak, gaitasun bereziak, gaitasun analitikoa eta abar. Hala ere, gaur egun ikusi da arrakastak beste adimen-mota bat ere eskatzen duela neurri handi batean: emoziozko adimena.

Adimen-kozientea (IQ) eta emoziozko adimena (IE) gaitasun desberdinak dira, baina, hala ere, ez dira kontrakoak, osagarriak dira. IQ altuko pertsona analitiko eta logikoagoa da, datuak metatzen ditu, denbora eta lasaitasuna behar du erabakiak hartzeko, informazioa aztertzen du, ikertzen du, numerikoa da, hotza da iritzietan eta gehiago erabiltzen du burmuinaren ezkerreko hemisferioa. IE altuko pertsonak, aldiz, erraz izaten ditu harremanak, ideia berriak gustatzen zaizkio, saiakera eta hutsegiteetatik abiatuta hartzen ditu erabakiak, azkarra da, naturala, egonezin handikoa eta ez oso zehatza, bere sentsazioetan sinisten du, pertsona beroa eta taldekoa da, eta gehiago erabiltzen du burmuinaren eskuineko hemisferioa.

EMOZIOZKO ADIMENAREN GAITASUNAK

Emoziozko adimenaren osagaiak

1. Bakoitzak bere emozioak ezagutzea. Bakoitzak bere buruaren kontzientzia izatea (sentimendu bat gertatzen den garaian ezagutzea) da emoziozko adimenaren giltza. Uneoro jakitea zein emozio sentitzen ari garen, beste batekin nahastu edo mozzorrotu gabe.

2. Emozioak gobernatzea. Besteek ez uztea gure burua kontrolatzen, eta emozioak behar bezala kanalizatzen jakitea. Aurreko gaitasunean oinarrituta dago. Sosegatzen eta estutasunak, haserreak edo gehiegizko melankoliak gainditzen dakiten pertsonak azkarrago etortzen dira beren onera bizitzan arazoak dituztenean.

3. Automotibazioa eta autoerregulazioa: oldarkortasuna kontrolatu eta saria jasotzeko itxaroten dakitenek helburuak betetzen dituzte eta konforme daude beren lorpenekin.

4. Enpatia: gainerakoen emozioak ezagutzeko gaitasuna. Zer nahi duten eta zer behar duten jakitea funtsezko gaitasuna da harreman sozialak eta lotura pertsonalak ezartzeko.

5. Harremanak gobernatzea. Gainerakoen emozioen arabera jokatzeko jakitea da: buruzagitza-gaitasuna eta ospea osagai horren arabekoak dira.

EMOZIOZKO ADIMENAREN APLIKAZIO PRAKTIKOA

Aurreko guztia kontuan hartuta, argi dago eguneroko bizitzan emoziozko adimenak gure emozioak gobernatzera eta adieraztera eraman behar gaituela, eta, horrela, eraginkorragoak izan behar dugula pertsonen arteko harremanetan.

Lanean eta eguneroko bizitzan normala da hiru paper izatea: heroia, bilaua eta biktima. Gutako bakoitzak era batera edo bestera jokatzeko erabakitzen dugu gure bizitzako hainbat alorretan, eta, hain zuzen, aukeratzen ditugun emozio horiek ezartzen dute eredu.

Zehazki, eguneroko bizitzan gatazka dugunean geratzen da argien emoziozko adimenaren aplikazioa.

PERTSONEN ARTEKO GATAZKA GOBERNATZEA

Definizioa:

Bi aldek edo gehiagok osatutako egoera batean, denek uste dute besteak nahi duena bateraezina dela norberak nahi duenarekin.

Bi alderen edo gehiagoren arteko DESADOSTASUNAK.

EZAUGARRIAK:

- Gizakion prozesu garrantzitsu eta saihestezina da
- Identifikatu eta gobernatu egin behar da
- Egoera nahiko erraz korapilatzen da.
- Berez ez da ona, ezta txarra ere.
- Fenomeno subjektibo ukiezina da.
- Gatazkaren adierazpenak bakarrik dira objektiboak eta ukigarriak.
- Motak:
Pertsona barrukoak

Talde barrukoak

EREMUAK

Naturan eta kulturen ezer ez da gatazkatik aske geratzen. Bizitzan, pertsonen arteko harremanetan, negozioetan, hezkuntzan, politikan eta garapen profesionaletan gatazkak izaten dira maiz.

Gatazkak topatuko ditugu honakoetan:

Maila biologikoan: birus-multzo handiek organismoaren osasunarekin borrokan aritzen dira. Birusei aurka egiten zaie edo iraun egiten dute gaixotasunak eraginez.

Maila psikologiko pertsonalean: psikoanalisiak erakusten digu neurosia zeraren, niaren eta super-niaren arteko gatazka dela. Baina neurosira heldu gabe, pertsona batek gatazka izan dezake bere desio bateraezinen, bere desioen, sentimenduen eta abarren artean.

Pertsonen artean: ohikoak dira pertsonen arteko gatazkak gustu, ideia, pertzepzio, iritzi eta abar desberdinak dituztelako.

Maila sozialean eta antolakuntza mailan: familiako gatazkak, lanekoak, lege-arlokoak, ideologikoak, zientzia, erlijio eta politika arlokoak, klase, sexu, belaunaldi, arraza, herrialde mailako gatazkak, eta abar.

ARRAZOIAK

Gatazka erraz sortzen eta zabaltzen da, egoera batzuen ondorio izaten da.

1. Pertzepzioaren subjektibotasuna: pertsonak era desberdinetan atzematen dute objektu edo egoera bera. Eta maiz distorsionatu egiten dugu apur bat.
2. Informazio osatugabea: (historiako pertsonaiak etab.) arrazoia da iritzia ematen dutenek gertakarien parte baten berri soilik dutela, eta ez bestearena.
3. Pertsonen arteko komunikazioko hutsegite naturalak: komunikazio guztietan kode bat erabiltzen da eta hartzaileak mezua deszifratu behar izaten du. Bakoitzak ahal edo nahi duen bezala edo komeni zaion bezala deszifratzen du mezua.
4. Pertsonen premien eta premia horiei eman dakiekeen erantzunen artean dagoen aldea: ondasun material asko urriak dira eta eskaintza baino eskaera handiagoa sortzen da. Adibidez: familia batean bi bizikleta daude, eta lauk egun berean erabili nahi dituzte.
5. Izaera desberdinak: pertsona bat motela da eta bestea azkarra; bat idealista da eta bestea errealista; bat ordenatua da eta bestea desordenatua; bat tolerantea da eta bestea amorerik ematen ez duena.

6. Frustrazioa sortzen duten presioak: adibidez, haur baten kasuan, gurasoek ez onartzea; heldu baten kasuan, nagusien jarrera autokratak; denentzat, neurritz gainera premiak sortzen dituen propaganda komertzialaren bonbardaketa, beldurrak sortzen duen segurtasun-falta eta balio bateraezinetatik derrigorrez bat hautatu behar izatea.

7. Denak norbere buruarekin berdintzeko gogoak: zenbat pertsonak ez du ikasi besteak batere epaitu gabe onartzen, zenbatek ez dakite "diren bezalakoak izaten uzten". Horrela, arazoak izaten dituzte errealitatea baztertzen dutelako, eta, gainera, arazoak sortzen dizkiete aldatu nahi dituzten horiei.

8. Separatismoak eta zatiketak: erlijio, arraza, kolore eta abarreatatik.

9. Intimitate eta interdependentzia handia izatea: pertsona batzuek mendekotasun handia dute beste batzuekin edo besteak norbere mendeko bihurtzen dituzte, eta azkenean, elkarri traba egiten diete. Hortik, gatazka larriak sortzen dira ama baten eta alabaren artean, emaztearen eta senarraren artean.

10. Komunikazioko portaera desagokiak: liburu bat bete liteke portaera horiekin.

GATAZKEN ONDORIO POSITIBOAK

Egoera bateko elementu dinamikoa da gatazka, eta bere errealitate dinamikoa ez da pertsonalitatearen txoko batean gordeta geratzen, mugitu, zabaldu, hazi, barreiatu eta bizitzako beste eremu batzuk hartzen ditu.

Aldaketa soziala eragiten du eboluzio eta erreboluzio formetan, hau da, aldaketa mailakatu edo bat-batekoa.

Errealitatearen printzipioa sortzen eta finkatzen laguntzen dio gizakiari: gauza jakina da haur txikia egozentrikoa dela, ez duela kontraesanik eta mugarik onartzen, eta inguruneak denean erantzutea nahi duela. Horregatik izaten ditu gutziak eta kasketaldiak. Baina errealitatearekin askotan talka egin ostean, mugak eta premiak eta gainerakoen eskubideak onartzen ikasten du pixkanaka-pixkanaka.

Gatazkak talde bateko kideen ideiak, sentimenduak, izaerak eta helburuak argitzen ditu, eta taldeko eta instituzioko arauak ezartzera eramaten du.

Gatazka talde barrukoa ez baina talde artekoa denean, taldea batu egiten da eta bere mugak definitzen laguntzen du. Gobernari batek gatazka bat asmatzen du kanpoaldearekin, herritarren artean batasuna lortzeko. Horrela interpretatu zen Galtieri presidente argentinarrak hasi zuen Malvinetako gerra.

ONDORIO NEGATIBOAK

Gatazkak energia pilatu eta presioan gordetzen duenean, biolentzia-iturri izan daiteke.

Frustrazioa eragiten duenean, etsaitasuna eta sentimendu suntsitzaileak sortzen ditu frustrazioa eragin duenaren aurka edo frustrazioaren iturri hartzen denaren aurka.

Antsietatea, opresioa eta kezkak sortzen ditu, eta horiek erreakzio psikosomatikoak eragiten dituzte: buruko minak, giharretako minak eta urdaileko mina, besteak beste.

Gatazkaren aurrean, gizabanakoa indarrak gabe sentitzen bada, errendimendu txikiagoa izaten du eta pertsona inhibituta eta blokeatuta geratzen da.

Bestalde, talde baten barruko gatazketatik azpitaldeak eta aurkako blokeak sorten dira.

Beste eragin batzuk: gatazkak ugaritu egiten dira, kateak edo masak sortzen dituzte, elur-pilota klasikoaren antzera. Taldeen arteko gatazkak instituzionalizatu egiten dira; sinbolikoak gogor, tirabiratsu eta intrantsigente bihurtzen dira, horregatik, erlijio gerrak izan dira ankerrenak.

GATAZKA GOBERNATZEKO ESTILOAK

LEHIATZEA: norbere burua berrestea eta lankide ez izatea. Pertsona bere interesak betetzen saiatzen da beste pertsonaren kontura. Boterera orientatutako estiloa da. Pertsonak egoki iruditzen zaizkion botere-mota guztiak erabiltzen ditu bere jarreran irabazteko: argudiatzeko gaitasuna, bere maila, zigor ekonomikoak.

ATSEGIN EMATEA: norbere burua ez berrestea eta lankide izatea, lehiatzearen aurkakoa. Besteri atsegin ematean, pertsonak ahaztu egiten ditu bere interesak, eta beste pertsonaren interesak betetzen saiatzen da. Sakrifizio-elementua dago estilo honetan. Besteri atsegin emateak eskuzabaltasun desinteresatuaren edo karitatezko eskuzabaltasunaren itxura har dezake, beste pertsonaren aginduak betetzean ez betetzea nahiago duenean edo besteen ikuspuntura amore ematean.

IHES EGITEA: ez da norbere burua berresten eta ez da lankide izaten. Pertsonak ez ditu berehala betetzen bere interesak eta ezta beste pertsonarenak ere. Ez du gatazka gobernatzen. Ihes eginda, arazora itzul daiteke diplomatikoki une egokia noiz helduko itxaronda, edo, besterik gabe, egoera mehatxagarritik erretiratu daiteke.

ELKARLANEAN ARITZEA: Norbere burua berrestea eta lankide izatea esan nahi du. Ihes egitearen aurkakoa da. Elkarlanean aritzeak esan nahi du beste pertsonarekin lan egiteko saiakera egiten dela, bi pertsonen interesak guztiz beteko dituen konponbideren bat aurkitzeko. Arazo batean sakontzea da, bi pertsonen azpian dauden interesak identifikatzeko eta bien interesak beteko dituen alternatiba aurkitzeko. Bi pertsonen arteko elkarlana desadostasun baten esplorazioa izan daiteke, bestearen ideietatik ikasteko, azkenean irtenbideren bat topatzeko. Bestela, baliabideengatik lehiatuko lirateke edo pertsonen arteko arazo bati konponbide sortzailea topatzeko elkarri aurre egitea egokituko litzateke.

AMORE EMATEA: norbere burua berrestearen eta lankide izatearen tarteko puntua da. Kasu honetan, konponbide egokia, biek onartzeko moduko konponbidea aurkitzea da helburua, bi aldeak partzialki aseko dituen konponbidea aurkitzea. Amore ematean, lehiatzean baino gehiago uzten da, baina atsegin ematean baino gutxiago. Gainera, amore ematean, pertsonak zuzenago egiten diote aurre arazoari ihes egitean baino, baina ez dute elkarlanean aritzean bezain sakon aztertzen. Amore emateak desadostasunak zatitu ditzake, kontzesioak truka ditzake edo tarteko jarrera bat azkar hartzea bila dezake.

LEHIATZEA

LEHIATZEA EGOKIA DA KASU HAUETAN:

- Zuzen dabilela pentsatzeko segurtasun zentzuzko bat dagoenean.
- Berebiziko garrantzia duenean eta ekintza azkarra behar duenean.

BALDINTZAK:

- Ideia eta pertsona bereizita edukitzea.
- Ideia argi aurkeztea.
- Beste pertsonari bere ideia argi aurkezten laguntzea.
- Akordioko eta desadostasuneko eremuak identifikatzea.
- Beste pertsona errespetuz tratatzea.

ESTILO HONEN ALDERDI EMANKORRAK:

- Agintzea eta kontrolatzea gustatzen zaio.
- Jarduteko prest dago.

- Erronkak gustatzen zaizkio, nahiago du menderatzea kostatzen diren gauzetan saiatzea.
- Barietatea eta nobedadea garrantzitsuak dira
- Nahiago du besteen lana zuzentzea eta koordinatzea.
- Aukeraren bat ikusten badu, aprobetxatzen saiatzen da.
- “Gauzak gertatzea nahi baduzu, gerta daitezen ahalegindu behar duzu” esaten du.

ESTILO HONEN ALDERDI NEGATIBOAK, NEURRIZ GAIN ERABILTZEN DENEAN:

- Manipulatzailerik bihurtzen da.
- Oldarkor egiten da.
- Nobedadeak gustatzen zaizkio nobedadeak direlako bakarrik; zahartutakoa baztertzen du, baliagarria izan arren.
- Aukera eta autonomia kentzen dizkie besteei.

GATAZKAN ETA PRESIOPEAN ESTILO HAU NEURRIZ GAIN ERABILTZEAK HONAKOAK ERAGITEN DITU:

- Gauzak bere erara exijitzen dizkie gainerakoei.
- Bere jarrera defendatzeko prest dago.
- Borrokatzeko prest dago.
- Zuzentzaile bihurtzen da, gauzak nola egin beharko liratekeen esaten die besteei.

ELKARLANEAN ARITZEA

ELKARLANEAN ARITZEA EGOKIA DA KASU HAUETAN:

- Tartean sartzea ezinbestekoa denean.
- Bien interesak oso garrantzitsuak direnean.
- Ikasi nahi denean.
- Konponbideak hainbat ikuspuntu eskatzen dituenetan.
- Pertsonen arteko harremanean eragina duten erresuminak gainditu behar direnean.

BALDINTZAK:

Bi aldeak asertiboak eta zintzoak izatea.

ESTILO HONEN ALDERDI EMANKORRAK:

- Estandar handiak norberarentzat eta gainerakoentzat
- Oso idealista
- Besteen lorpenak miretsi eta babesten ditu
- Umiltasun miresgarria
- Konfiantza handia jendearengan
- Laguntza eskatzen diotenean laguntza emateko gogoz egoten da
- “Kontzientea banaiz eta nire balioa probatzen badut, eskatu gabe sarituko naute” esaten du

ESTILO HONEN ALDERDI NEGATIBOAK, NEURRIZ GAIN ERABILTZEN DENEAN:

- Konfiantza handiegia du eta inozo ere bihurtzen da
- Estiloa muturrera eraman eta adeitsuegia da besteekin, gehiegitan ematen du amore.
- Erraz galtzen du itxaropena helburuak oso altuak direnean
- Jendeak erraz egiten dio huts eta erraz galarazten dio ilusioa

GATAZKAN ETA PRESIOPEAN ESTILO HAU NEURRIZ GAIN ERABILTZEAK HONAKOAK ERAGITEN DITU:

- Segurantzaz galtzen du eta laguntza eskatu behar izaten du, mendeko bihurtzen da.
- Besteek "bigun" ikusten dute
- Bereari eutsi eta sinisten duen horren alde borrokatu orde, amore ematen du kasu gehiagotan.

AMORE EMATEA

AMORE EMATEA EGOKIA DA KASU HAUETAN:

Botere bereko bi aurkariak helburu baztertzailletara lotuta daudenean.
Arazo konplexuak aldi baterako konpondu nahi direnean

BALDINTZAK:

Zintzo eta irekita jokatzeko transakzioan.
Elkarrekin irizpide komun bat identifikatzeko, hirugarrenei jakinarazteko akordioaren zergatiak.

ESTILO HONEN ALDERDI EMANKORRAK:

Zintzo jokatzeko gustatzen zaio
Gatazka saihesten du, harremanei eutsi ahal izateko
Bi aldeei komeni zaien konponbidea bilatzen du
Pertsona irekia da eta hitz egiteko prest dago edo bitartekari bihurtzen da

ALDERDI NEGATIBOAK:

Denbora eta ahalegin gehiegi inbertitzen du nik irabazi dut eta zuk irabazi duzu erako konponbideak lortzeko edo frustrazioa sentitzen du negoziatzeko lortzen ez duenean.
Askotan ematen du amore bere helburuak lortzen ez dituelako.
Egoera jakin batean lortu nahi duen guztia sakrifikatzeke gai da tarteko transakzio bat azkar proposatuz gero.

GATAZKAN ETA PRESIOPEAN ESTILO HAU NEURRIZ GAIN ERABILTZEAK HONAKOAK ERAGITEN DITU:

Ezinegona eta estresa erantzunik aurkitzen ez duenean.
Azkar hartzen ditu erabakiak gatazkarik ez egoteko.

ATSEGIN EMATEA

ATSEGIN EMATEA EDO ETSITZEA EGOKIA DA KASU HAUETAN:

- Arrazoia ez dudala ikusten badut
- Gaia garrantzitsuagoa denean beste pertsonarentzat zuretzat baino
- Ezinbestekoa denean lankidetzaz-harreman batekin jarraitzeko
- Aurkaria nagusi denean eta zu galtzen ari zarenean.

BALDINTZAK:

Ez da porrot bezala ikusi behar, ikasketa bezala baizik.
Ez da erabili behar estilo hau tentsiorik ez egoteko bakarrik.

ESTILO HONEN ALDERDI EMANKORRAK:

Bere trebetasun sozialak eta xarma pertsonala erabiltzen ditu munduko errealitateari aurre egiteko.
Ahaleginak egiten ditu mundu guztiarekin gauzak behar bezala egiten.
Gauzak alai, pozik eta txantxetan hartzen ditu.
Sentikortasun berezia du besteen premiak interpretatzeko.

ALDERDI NEGATIBOAK:

Arduratsuegia da gainerakoekin
Umetzeko joera du eta pailazokeriak gustatzen zaizkio. Horregatik, tarteka tontotzat hartzen da.
Bere nortasunaren zentzua galdu dezake.
Anbibalente bihurtzen da, malaguei.

GATAZKAN ETA PRESIOPEAN ESTILO HAU NEURRIZ GAIN ERABILTZEAK HONAKOAK ERAGITEN DITU:

Oso konprometigarria da
Besteen jokoa jokatzen duela dirudi, baina berak ere ez du sinisten zuzen jokatzen ari denik.

I HES EGITEA

I HES EGITEA EGOKIA DA KASU HAUETAN:

- Garrantzirik gabeko gaia, gai iragankorra denean
- Aldatzeko botere gutxi izatean
- Kalteak onurak baino handiagoak direnean
- Adituek hobeto konpon dezaketenean
- Denbora gutxi eduki eta gaia konpontzeko zaila denean.

BALDINTZAK:

Ziurtatu behar da ez dela bide errazena.
Beste eremu batzuetako komunikazioarekin jarraitu behar da.

ESTILO HONEN ALDERDI EMANKORRAK:

Konfiantza handia du arrazoiketan, logikan eta gertakarietan
Nahiago ditu besteen sistemak, aginduak eta zuzendaritza.
Alternatiba guztiak aztertzea gustatzen zaio
Arriskuak aurretik ikusten ditu.
Iragartzeko premia izaten du ustekaberik ez izateko.
Prozeduren, politiken, ondasunen eta zerbitzuen erabilera maximizatzen du.
Aldaketaren abantailak frogatu behar zaizkio konbentzitzeko.
Oinarrizko filosofia: "Kosta ahala kosta zaindu behar duzu daukazuna".

ESTILO HONEN ALDERDI NEGATIBOAK, NEURRIZ GAIN ERABILTZEN DENEAN:

Paralisia garatzen du analisiagatik.
Metodo eta gauza zaharretan geratzen da, aldatzeko premia dagoenean.

GATAZKAN ETA PRESIOPEAN ESTILO HAU NEURRIZ GAIN ERABILTZEAK HONAKOAK ERAGITEN DITU:

Gertakari asko pilatzen ditu bere kasua babesteko, eta horrela gainerakoek batere zailtasunik gabe ikusteko.
Tematu egiten da, eta besteen aurrean hotz eta axolagabe bihurtzen da.

ASERTIBITATEA Lasai eta zuzen jokatzeko gaitasuna da, norberaren eskubideak errespetatuaraziz, gainerakoen eskubideei eragin gabe.

- OINARRIZKO ESKUBIDE ASERTIBOAK

- 1) Besteek errespetuz tratatzea.
- 2) Ezetz esatea eta horregatik errudun ez sentitzea.
- 3) Zure duintasuna eta autoerrespetua bultzatzeko moduan jokatzeko.
- 4) Zure pentsamenduak eta sentimenduak azaltzea.
- 5) Lasaitzeko eta pentsatzeko denbora ematea.
- 6) Ikuspuntutik aldatzea.
- 7) Nahi duzuna eskatzea.
- 8) Egiteko gai zarena baino gutxiago egitea.
- 9) Informazioa eskatzea.
- 10) Akatsak egitea.

MUTURREKO ESKUBIDEAK ETA ERANTZUKIZUNAK

- Lehenengoa: eskubide asertiboak izateak ez du esan nahi nahi dugun bezala jokatzeko baimena dugula, gainerakoak batere kontuan hartu gabe.
- Bigarrena: eskubide hauek onartzeak boterea ematen du, eta horrek erantzukizunak ekartzen ditu.
- Hirugarrena: gure eskubide asertiboek ez dizkiete eskubideak ukatzen egoerako gainerako pertsonari.

JARRERA ASERTIBOA

Definizioa:

Bakoitzaren edo besteen sentimenduen, sinesmenen edo iritzien mezuak zintzoki, egoki eta errespetuz transmititu eta jasotzeko gaitasuna da.
Gizakien harreman-prozesuak behar duen komunikazio egokia lortzea da bere xedea.

KOMUNIKAZIOA

Bere eskubideak ezagutu eta defendatzen ditu
Besteen eskubideak ezagutu eta errespetatzen ditu
Bere pentsamendu eta sinesmenak era zuzen, zintzo eta egokian azaltzen ditu.
Bere emozioak kontrolatzen ditu.

MEZUA:

Hau da nik pentsatzen dudana.
Hau da nik sentitzen dudana.
Nik horrela ikusten dut egoera.
(beste pertsonak menderatu, umiliatu, beheratu edo degradatu gabe esaten da)

XEDEA:

Komunikazio ireki, argi eta sakona.

Mutualitatea

Errespetua ematea eta jasotzea

"Joko garbia" eskatzea

Tokia uztea (beste pertsonaren premia eta eskubideak norberarenarekin gatazkan sartzean)

4. Irudietan murgildu: filmaren balorazioa

Atal honetan funtsezko alderdi batzuk garatuko ditugu “Descubrimiento inesperado: Jolieke” dokumentala ulertzeko eta aztertzeke. Horien osagarri izango dira hurrengo atalean garatu behar diren jarduerak.

- Errealitatea ikusmenezko hizkerarekin aztertu daitekeela jakitea eta ikus-entzunezko narrazioa kritikoki aztertzeke tresnak erabiltzen jakitea.
- Irudien eragina aprobetxatzea narrazio zinematografikoen bitartez, giza eskubideen aldeko gogoeta eta ekintza bultzatzeko.
- Tolerantzia, elkartasunean eta pluralismoan heztea filmetako hizkuntzaren bitartez, bakearen aldeko hezkuntza, kontsumo arduratsua eta ingurumena zeharkako gaiak ere azpimarratuz.

4.1. Dokumentala

Dokumentalen generoa errealitatearen errepresentazio bat da -ez ispilu bat-, eta bertako diskurtsoarekin bat egiten duten ikusleek jasotzen dutenean prozesu historiko elementu zehatz bilakatzen da, gizarteko gertakarien behaketa, ikerketa eta testigantzarako tresna bat.

Dokumentala, egun dugunari buruzko bestelako diskurtsoak bezalaxe, gizarte-erantzukizunaren alorrean kokatzen da. Legez, justiziaz, hezkuntzaz, ekonomiaz, politikaz, estatuaz eta nazioaz hitz egitea errealitate kolektiboaren egungo egiturez hitz egitea da. Historia funtsezko elementu bilakatzen da, ikusleak ez duelako gertaeren deskribapen labur bat jasotzen, baizik eta fabrikazio-prozesu aktibo baten aurrean aurkitzen da, balioez eta esanahiez hornitua, harremanari buruzko kontzeptu eta orientabideez hornitua.

Dokumentala errepresentazio-modu bat da, eta ez errealitatearen “ispilu” bat, hura eraldatu egiten baitu -egilearen begirada orijinalari esker- eta berrikuntza-espíritu bat agertzen du hori ulertzeko, egiteko eta idazteko moduan.

4.2 Fitxa teknikoa eta sinopsia

Jatorrizko izena: Unexpected Blow: Jolieke

Herrialdea eta ekoizpen-urtea: Holanda, 2004

Iraupena: 15 min.

Zuzendaria: Suzanne Raes

Ekoizpen-zuzendaria: Brigit Hillenius

Ekoizlea: Lemming Film

UNICEF saria Bartzelonako Haur Telebistaren Nazioarteko Jaialdian, 2005

Sinopsia

Joliekek ez du bizimodu erraza izan orain arte. 12 urterekin, sistema immunologikoko gaixotasun kronikoa dauka, eta aita hil egin zitzaion urte batzuk lehenago. Ahizpa txikiak gaixotasun bera dauka, eta elkarrekin pasatzen dituzte minak eta frustrazioak. Joliekek eta ahizpak erakusten digute tristura eta zorte txarra bizitzaren parte direla, eta ez dutela baldintzatu behar geratzen zaigun denbora.

4.3 Istorioa 3 une nagusitan:

1. Gaur ospitalera

Hamabostean behin, Joliekek eta ahizpak haurrentzako ospitalera joan behar izaten dute tratamendua jasotzera. Erizainarekin eta amarekin duen harremana ikusten dugu, eta minari aurre egiteko bi modu: Maaik ahizpa txikia haserretu egin da eta negarrez hasi da. Jolieke hobeto moldatzen da.

2. Joliekek oinez ibili nahi du

Jolieke nekatuta egoten da askotan gaixotasuna dela eta. Hala ere, eskolako jarduera guztietan parte hartu nahi du, gainerako ikaskideek bezala. Hainbat egunetako maratokia antolatu dute. Joliekek izena eman du, nahiz eta agian ibilbide guztia ez amaitu. Maratoiaren laugarren egunean joan nahi du, baina arazo bat du tantaz tantakoarekin: mantsoegi doa, eta agian ez du astirik izango maratoina joateko. Haserretu egin da horregatik, baina, amarekin batera, maratoina joateko modu bat topatu du: tantaz tantakoa jarrita duela korri egingo du...

3. Aitari bisita

Bi ahizpak hilerrira joan dira aita bisitatzera. Hilobian izpilikua hazten da, eta han egotea gustatzen zaie. Hilarran grabatuta dago aitarekin komunikatzeko erabiltzen zuten txistuaren noten pentagrama. Txistu egiten dute, eta horrela aitarengandik hurbil sentitzen dira.

4.4 Zinema-hiztegia

Film bat hainbat hartualdiz, eszenaz eta sekuentziaz osaturik dago. Hiru osagai horien bidez antolatzen dira historiaren eduki dramatikoak eta estetikoak; horietako bakoitzak oso zeregin zehatza du film baten eraketan eta, aldi berean, osagaiak era askotakoak izan daitezke.

Hartualdia

Hartualdia kameraren egintza bakarra da hasieratik amaieraraino; hau da, Zuzendariak "Hasi!" esaten duen unetik "Eten!" esan arteko denbora hartzen du, iraunaldia kontuan hartu gabe.

Hartualdiak funtsezko hiru elementu ditu:

1. Planoa, proportziozko neurri gisa hartuta (enkuadratzea)
2. Objektua erreferentziazat harturik kamerak duen kokalekua (angelumendua)
3. Kameraren mugimenduak.

Hiru elementu horiek konbinatuz historiari buruzko informazio-motaren bat emateko aukera dugu; horregatik, hartualdia oinarritzko adierazpen-unitate den planoarekin parekatu ohi da.

Plano-motak.

Enkuadraketaren arabera

- **Long Shot edo Plano Luzea:** Oso ikuspegi zabala hartzen du eta batez ere paisaiak, eraikinak, zerua, etxe osoak, mendiak eta horrelakoak erakusteko erabiltzen da. Horrez gainera, plano-mota horrek emozio-funtzioak ere bete ditzake. Bere helburu nagusia testuingurua eraikitzen laguntzea da, ekintza inguru fisiko batean kokatuz.
- **Full Shot edo Plano Orokorra:** Plano honen ezaugarri nagusia garaiera da, pertsonaia edo pertsonaiak oso-osorik ageri baitira, burutik hasi eta oinetaraino. Plano horren bidez aukera dugu gure pertsonaiaren ezaugarri batzuk ikusteko, adibidez: garaiera, gorpuzkera, erabiltzen duen arropa, eta aldi berean, bera mugitzen den espazioa ere erakusten digu.
- **American Shot edo Plano Amerikarra:** Burua baino pixka bat goragotik belaunaren behealde edo goialderaino iristen da. Plano horrek aukera ematen digu pertsonaiari buruzko xehetasun gehiago izateko eta haren gorputz-adierazpenaz hobeto jabetzeko.
- **Medium Shot edo Plano Ertaina:** Pertsonari buruzko zehaztasun gehiago ematen dizkigu. Plano honetan ingurunea ez da hain nabaria, pertsonaiak leku gehiago eta presentzia handiagoa hartzen baitu pantailan. Burua baino pixka bat goragotik gerriaren pareraino iristen da gutxi gora behera.
- **Medium Close-up planoak:** Buru gainetik bular alderainoko tartea hartzen du, eta zehatz-mehatz erakusten ditu pertsonaiaren ezaugarriak, ingurunea ia-ia ez ikusteko moduan utziz. Xehetasun-plano horrek aske samar lan egiteko aukera ematen digu, pertsonaiak zenbait mugimendu egin baititzake, koadrotik irteteko arriskurik izan gabe.
- **Close-up edo hurbiltzea:** Close-up hori erabiliz gero pertsonaiaren aurpegia baino ez dugu ikusiko, iletik sorbaldetarainoko tartea hartzen baitu. Oso plano itxia da eta zehatz-mehatz erakusten dizkizu aurpegiak eta emozioak; ingurunea desagertu egiten da eta keinuen eta begiraden garrantzia areagotzen da; pertsonaiaren barne-mundura garamatza. Plano zaila eta arriskutsua da, pertsonaiak ezin baitu ia-ia mugimendurik egin, eta gainera irudia zehaztasun osoz fokatu behar da, bestela hartualdia lauso geratuko baitzaigu.

- **Big Close-up edo Hurbiltze Handia:** Planorik itxiena da Begiak, horietako baten zatia, eskua edo azkazala erakuts ditzake. Plano horrek aurpegi edo gauza baten parte jakin bat erakusten digu, horren ingurukoak erabat ezkutuan geratuz.
- **Insert edo Xehetasun Planoa:** Plano hau, funtsean, aurrekoaren berdina da, baina bien arteko aldea nabarmentzekotan esango genuke insert horrek batez ere gauzak edo egintza txikiak erakusten dituela, eta ez horrenbeste pertsonaiaren aurpegia.

Kameraren kokaguneen arabera:

Eskuarki, pertsonaren begiradaren parean jarri ohi da kamera. Kamera pertsonaren gainetik altxa eta behera begira jartzen badugu, pikatu bat egingo dugu.

Altuerarik handiena posizio zenitalean lortuko dugu; hala ere, kamera gora begira dugula gure ikuspegia subjektuaren azpira bideratzen badugu, pikatu hori kontrapikatu edo eskortzo bihurtuko da.

Kameraren mugimenduen arabera.

Film batean hainbat eratako mugimenduak ager daitezke:

- Kameraren aurrean pertsonak edo gauzak mugitzen dira.
- Jendea edo gauzak ez baina kamera bera mugitzen da.
- Bi mugimendu horiek aldi berean gerta daitezke.

Hori kontuan izanik funtsezko bost mugimendu ditugu: Dolly-a, Travelling-a, Tilt-a, Panning-a eta Zooming-a.

Lehenengo lau mugimenduak berez kameraren mugimenduak dira, eta azkenekoa, berriz, lenteen mugimendua.

- **Dolly-a:** Kamerak bere ardatzaren gainean (euskarri eta guzti) atzeraka edo aurreraka objektuarengandik urrunduz edo hurbilduz egiten duen mugimenduari esaten zaio Dolly-a; aurreraka baldin bada Dolly-in esaten zaio eta, atzeraka bada, berriz, Dolly-back. Eskuarki Dolly-a ikuslea ekintzan sarrarazteko erabili ohi da, gure arreta aukeratutako gauza edo pertsonaiarengana eramateko. Dolly-in mugimenduak pertsonaiarengana hurbildu eta haren emozioak sentiarazten dizkigu, haren hitzak, ekintzak edo keinuak erakusten baitizkigu.

Dolly-back mugimenduak, aldiz, bestelako sentsazioak sorrarazten dizkigu. Kamera objektu edo pertsonaiarengandik urrutiratzean, hura ingurune zabalago batean txertatu eta haren bakardadea senti dezakegu.

Dolly-in batek sorrarazten duen emozioa eta Dolly-back batek sorrarazten duena desberdinak dira; izan ere, batek lehendik ikusia dugun plano batera hurbiltzen gaitu xehetasun handiagorekin, puntu jakin bat nabarmenduz; bestea, berriz, pixkanaka erakusten digu, bizkarrez atzeraka doanaren sentsazioa sorraraziz.

- **Travelling-a:** Kamerak bere ardatzaren gainean alde batera nahiz bestera egindako mugimenduei esaten zaie Travelling-a. Kamera ezkerraldera mugitzen bada Travel left esaten zaio, eta eskuinaldera bada, berriz, Travel right. Travelling-aren eginkizun nagusietako bat irudiaren dinamismoa adieraztea da; pertsonaren ekintzan sarrarazten gaitu eta aldi berean testuinguruaren deskribapen laburra egiten digu.

- **Tilt-a:** Bai Tilt-a eta bai Pannin-a tripodearen lepoa jiraraziz eta kamera lekuz aldatu gabe egiten diren mugimenduak dira. Tilt-a gora edo behera egiten den mugimendua da, buruarekin bai edo ez esatean egiten dugun bezala. Mugimendua gora egiten denean Tilt-up deitzen da eta behera denean, berriz, Tilt-down. Bi mugimendu horiek oso deskriptiboak dira.

- **Panning-a:** Kameraren azken mugimendu hori buruarekin ezetz esatean egiten dugunaren antzekoa da eta bira-erdi bat da ia-ia. Ezkerraldera egiten denean Pan-left esaten zaio, eta eskuinaldera egiten denean, Pan-right.

- **Zoming-a:** Zooming-a lenteen mugimendua da soil-soilki. Objektura hurbildu edo urrutiratu egiten gara baina kamera lekuz aldatu gabe; hurbiltzeari zoom-in esaten zaio eta urruntzeari zoom-out.

Azkenean, enkoadraketak eta kameraren mugimenduak film-zuzendariaren egitasmoen arabera konbinatzen dira filma egiteko. Sarritan, zuzendariak, kamera-mugimenduez baliatuz, plano batetik bestera pasatzea erabakitzen du hartualdi berean, bere sormen-premiak betetzeko eta historiak berak dituen adierazpen-premiei erantzuteko.

Eszena

Eszena unitate abstraktua da eta klausula dramatiko bat erakusten digu. Elkarri lotutako hainbat hartualdiz osatua dago, eta horri esker pantailan unitate tematikoa sortzen da.

Eszena bakoitzak historiaren une jakin bat irudikatzen du eta bere esanahi berezia du; hala ere, eszenak ezin dira Sekuentziatik bereizi.

Sekuentzia

Sekuentzia, beraz, denbora- eta espazio-unitate bat da, elkarrekin lotuta dauden hainbat eszenez osatua; eszena horiek, filmaren beraren barruan film txiki bat kontatzeko ahalmena dutenez, autonomo bihurtzen dira.

Egia esan, plano-sekuentzia delakoa ez da zorrotz-zorrotz hartuta zinema-hizkuntzaren osagai hutsa, zehaztasun teknikoaren eta antzezpenaren emaitza ikusgarria baizik, baina hala ere, bere eduki estetiko eta funtzio komunikatiboa direla-eta, aipatu beharreko baliabidea da.

Jeneralean eszena oso bat (nekez sekuentzia bat) duen hartualdi bakarra delako esaten zaio horrela. Plano-sekuentziak hartualdi luzeak izaten ditu, eta horien ezaugarri nagusia da plano batetik bestera igarotzea hartualdia eten gabe; hau da, teknikoki hartualdi baten iraupena izaten du, baina narrazioaren aldetik ikusita eszenaren ekintza dramatiko erakusten du.

Plano-sekuentziak filma ikusteko hainbat abantaila ematen ditu, eszena eteteak dakarren denbora-etena eragozten baitu, baina horrez gainera aukera ematen dio ikusleari denbora-unitate berean, une horretan bertan gertatzen ari den ekintzaren dinamismoa bizitzeko bere xehetasun guztiekin.

5. Zergatik hezkuntza eta giza eskubideak?

Giza eskubideen hezkuntza prozesu bat da eta horri esker pertsonek beren eskubideei eta besteen eskubideei buruz ikasten dute, ikaskuntza elkarreragilea eta parte-hartzailea oinarri hartuta. Jarrerak eta jokabideak aldatzeko, trebetasun berriak eskuratzeko eta ezagupenen eta informazioaren trukea sustatzeko helburua duen hezkuntza-lanerako eredua ere bada.

Ikaskuntza neurri handi batean bizipenaren bidez lortzen da, eta ez horrenbeste ezagutza-pila bat erdietsiz, eta alde horretatik zinema oso tresna egokia da ikasteko, aukera ematen baitigu munduan dauden eta denongan eragina duten arazoei buruzko kontzientzia zabaltzeko eta ikus-entzunezko baliabide horren bidez errealitatera hurbiltzeko.

Kamera gure begiradaren tresna da eta alde horretatik hezkuntzak errealitateari eta horren zergatiei buruzko begirada sentibera eta kritiko bihurtu behar luke.

Hortxe dago gakoa.

Giza eskubideen adierazpen unibertsalari buruzko gogoetak

- 1-Zein dira oinarrizko eskubideak edonorentzat?
- 2- Zure ustez zein dira zure eskubideak?
- 3-Zein dira nekez aitortzen dizkizuten eskubideak?
- 4- Besteen zein eskubide kostatzen zaizu gehien aitortzea?
- 5- Zein dira gehienetan urratzen diren eskubideak?
- 6- Adierazpena herrialde askok izenpetu badute ere, praktikan zergatik ez dira onartzen aurrerapen baten bidez?
- 7- Zein eskubide falta dira Adierazpen horretan?
- 8- Zer nolako zereginak bete beharko lirateke Giza Eskubideak lortzeko?

Metodologia

Jarraian proposatzen dizkizuen jarduera hauek gidaliburuaren amaieran aipatutako liburu edo iturrietan aurkituko dituzue. Beraz, ez kezkatu, baliabide ugari ditugu-eta.

Hala ere, gauzak argi eta garbi esanda, jarduera hauek "aitzakia ezin hobe" dira gogoeta eta azterketa pertsonalaren inguruko gaiak lantzeko eta kontzeptu batzuk aztertzeko, hala nola bizikidetza, begirunea, kultura parte-hartzailea eta abar.

Jarduera horiek egiteko ezinbestekoa da gelan giro egokia sortzea, taldeak bere kabuz autogestionatu eta mundu guztiak parte hartzeko modua izan dezan. Arreta handiz joka ezazue kontraesanetan ez erortzeko. Kultura parte-hartzaileaz ari garenean ikasleei parte hartzen uzten ez badiegu, aurpegiatu egingo digute arrazoi osoarekin. Zuek zenbat eta gutxiagotan parte hartu, hainbat eta hobe. Berez, egokiena zera litzateke: taldeak bere kabuz jardun dezala, zuek emango dizkiezuen jarraibideak kontuan hartuta noski.

Saiatu saio malguak egiten; eska iezaiezue kexak azaldu ordez proposamenak egin ditzatela, eztabaida batean elkar aditzen ez dutenean besteak esan duena beste era batera esan dezatela... entzuketa aktiborako tresna egokiak erakutsi ikasleei, jarduera beren eguneroko bizimoduko adibideekin osatu dezatela....

Gelan giro egokia sortu eta ulertarazi behar zaie bizikidetza eta gizalege-arauak eharrezkoak direla, baina ez norbaitek ezartzen dizkigulako, denon artean hitzartzen ditugulako baizik; beren iritzia kontuan hartzen dutela ikusiz gero beste modu batean konektatuko dute taldeko gainerakoarekin.

Unitate didaktikoa

Helburuak	Edukiak	Prozedurak	Jarrerak
Osasun-eskubidea eta osasun-laguntza jasotzeko eskubide unibertsala sustatzea	Gaixotasuna (ardura, zaintza, medikazioa, ohitura osasuntsuak...) Osasun-eskubidea	Gogoeta, eztabaida, galdera-sorta, elkarriketa etab.	Gaixoei ulertzea sustatzea. Osasuna baloratzen eta zaintzen ikastea.
Heriotzaren ikuspegi sozial eta pertsonalaren inguruan gogoeta egitea	Nola hitz egin haurrekin heriotzaz		Heriotza bizitzako prozesu natural bezala hartzen ikastea. Pertsona baten ingurunean heriotzak izaten dituen ondorioak baloratzea.
Emoziozko adimena kontzeptua analizatzea, egoera zailak kudeatzeko tresna bezala	Emozioak eta emoziozko adimena		Jarrera kritikoa sortzea mendebaldeko aurrerapen kontzeptuaren inguruan.
Ebaluazioa			
Agian zatirik garrantzitsuenak da mota honetako jardueretan. Giza eskubideak ezagutzeko eta errespetua, gogoeta eta zentzu kritikoa gaitasun pertsonalak garatzeko ikuspuntua eduki beharko litzateke. Jarduera guztietan gauza bera ez errepikatzeko, unitate didaktiko orokorrean aipatzen dizuegu			
Jarduerak			
1. Barruan sentitzen ditudan gauzak 2. Maitasuna ematea eta jasotzea 3. Nola adierazten ditut nire sentimenduak 4. Balioen autobiografia 5. Bizitzaren marra 6. Zergatik hil behar da?			

1. jarduera. Barruan sentitzen ditudan gauzak	
Helburua	Gai batzuek sortzen dizkiguten emozioen inguruan gogoeta egitea
Jardueraren garapena	- Galdera hauei erantzuteko proposatu: - Zer gertatzen zaio Joliekeri? - Zer gertatu zitzaion aitari? Zergatik? - Sarritan pentsatzen al du aitarengan? - Zer egiten dute Joliekek eta ahizpak aitaz oroitzean? - Jolieke zoriontsua dela uste duzu? - Zertan ahalegindu behar du Joliekek? - Arduraz jokatzeko al du bere osasunarekin? - Zein onura ekartzen dizkio Joliekeri tantaz tantakoa jartzeak? - Emozioak lantzeko begiratu berezi bat behar da, norbere buruari bihotza irekitzeko eta garrantzitsua zer den eta zer ez deskribatzeko. Hurrengo esaldiak osatzeko eska iezaizue: -Zoriontsu sentitzen naiz... -Ikaragarri beldurtzen nau... -Tristatu egiten naiz... -Dibertigarria da... -Gauza hauek gustatzen zaizkit:... -Bakarrik nagoenean, honela sentitzen naiz:... -Asko maite dut... - Galde iezaiezue norekin hitz egiten duten gai horien inguruan, noiz egiten duten gogoeta gai horietaz etab.
Materiala	Giza Eskubideen Deklarazioa (Osasun-eskubidea, duintasunez hiltzeko eskubidea etab.)
	30 min. (1. zatia) eta 30 min. (2. zatia)
Oharrak	Garrantzitsua da jarduera honetatik hastea, lehenengo inpresioak aprobetxatzeko, bereziki pelikulak sortu dizkien emozio naturalenak. Pentsa ezazue film laburrak giza eskubideak jorratzeko bidea emango dizuela, eta jardueren bitartez, eduki batzuk lasaiago aztertu ahal izango dituzuela. Jarduera bikoteka egin dezakezue, eta ondoren gelako gainerakoei azaltzeko eskatu.

2. jarduera. Maitasuna ematea eta jasotzea	
Helburua	Maitasuna eman eta jasotzearekin lotutako arazoak probatzea
Jardueraren garapena	Gaixotasunak asko erasaten dio pertsonari, eta une horretan sentitzen du maitasuna jasotzeko premia handiena. Jarduera hau ikasketa honi lotuta dago: ba al dakigu maitasuna ematen eta jasotzen? - Ariketa aurkeztu esanez pertsona gehienentzat oso zaila dela maitasuna ematea eta jasotzea. (Zailtasun hori sentitzen laguntzeko, <i>bonbardaketa bizia</i> izeneko metodoa erabiltzen da) - Bere inguruan zein sentimendu positibo dituzten esango diote taldekoek arreta-gune denari. Arreta-guneak entzun bakarrik egingo du. - Esperientziaren intentsitatea alda daiteke hainbat eratarik: pertsona zirkulu baten erdian jar daiteke, edo taldeari bizkarra emanda zer esaten duten entzuten, edo taldean bertan geratuta eta zuzenean hitz eginez. - Eragina handiagoa da pertsonaren aurrean jarri, ukitu, begietara begiratu eta zuzenean hitz egitean. - Amaieran, esperientziaren gaineko iritziak emateko tarte utzi.
Materiala	Papera eta arkatza
	45 minutu
Oharrak	Gela zabal bat aulkiekin, parte-hartzaile guztiak hartzeko. Jarduera erraza dela ematen du, baina oso zaila da, lotsatu egiten baitira, pinpirin sentitzen dira... eta, horregatik, jarduera boikotatu dezakete, jarduerari ez aurre egiteko.

3. jarduera. Nola adierazten ditut nire sentimenduak	
Helburua	Emozioak deskribatzen eta adierazten ikastea literatur baliabideak erabiliz, metafora esaterako
Jardueraren garapena	Joliekek eta ahizpak sarritan hitz egiten dute beren gaixotasunak eta aitaren oroitzapenak sortzen dizkien haserreer, beldurrez... Emozio horiek aitortzea oso garrantzitsua da pentsamendu positiboetara kanalizatu ahal izateko (hobetzea, maitasuna, nostalgia antzekoa etab.) Gure hezkuntza-sistematik eta hezkuntza-sistemeekin zerikusirik ez duten beste hainbat alderdirengatik, toki gutxi uzten dugu emozioen mundua aztertzeke. Hala ere, azkeneko urteetan indar handia hartu dute kontzeptu batzuek, <i>emoziozko adimenak</i> esaterako, gure emozioei zuzenean lotuta dauden gatazka pertsonalak kudeatzeko modu bezala. - Eska iezaiezue adieraz dezatela zein sentimendu izaten dituzten sarrien, eta horiekin <i>ideia-jasa</i> bat egin arbeleko orri batean. Litekeena da honako sentimendu batzuk azaltzea: - Poza, gorrotoa, lotsa, gutxiagotasuna, tristura, gogobetetasuna, ontasuna, erresumina, antsietatea, estasia, depresioa, maitasuna, jeloskortasuna, adorea, beldurra, errukia, eta abar. 5 pertsonako taldeak egin, eta azaldu iezaiezue taldeko kide bakoitzak ahalik eta sentimendu gehien adierazi behar dizkiela gainerakoei (10 minutu). - Taldeko kide guztiek sentimenduak adierazten bukatzean, eztabaida ezazue zein sentimendu azaltzen diren errazen eta zein sentimendu adierazteko dagoen zailtasun gehien. - Gainera, eska dakieke atzemateko pertsona bakoitzak zein jarrera emozional duen ondorengo eredu asertiboei begiratuta: oldarkorra, asertiboa eta ez asertiboa. - Azkenean, komentatu denen artean zer gertatu den taldeetan eta ziurta ezazue kontzeptuak argi dituztela joango direla etxera Literatura-eskolarekin osatu dezakezue jarduera hau, sentimendu batzuei irudiak jartzeko eskatuz. Metafora era egokia da sentitzen duguna irudikatzeke.
Materiala	Arbel-orriak irakaslearentzat
	90 minutu
Oharrak	Taldearen tamaina egokia 10 pertsonatik 20ra artekoa izango litzateke. Pertsona batzuk behatzen utz ditzakezue, ariketa egin duten pertsonengan zer atzeman duten deskribatzeko. Behatzaileen iritziek asko aberasten dute jardueraren balorazioa. Ezin hobeto ezagutzen dituzten sinboloak erabil ditzakezue,

	aurpegierak. Haserrea Harridura Axolagabekeria Zalantza Maitasuna Oreka Txera Mesfidantza Asperraldia Gaiztotasuna Nazka Hipokrisia Tristura Poza Asertibitatea
--	--

:) Irribarrea	:-) Beste irribarre bat	;-) Keinua	:-) Irribarre punka	8) harrituta eta pozik
:-\$ Diruaz hitz egiten	:-@ Garrasika / haserre	:-r Txantxa	:-{) Bibotea	+:-) Aita Santua
8() Oooh!!!	:-D Algara	:-(Triste	:-O Aho zabalka	8-) Harridura-irribarrea
8-(Oso triste	:-C Oso triste	:-[Banpiroa	:-I Axolagabe	[:-)WalkMana entzuten
:-X Isilik	#-) Mozkortuta	:-) Begibakar	:-! Hotzeriarekin	:-(*) Goragalea
:-)' Lerdetsua	:-)8 Ondo jantzia	:-* Musua	o>-< Laguntza	l-) Ideia bikaina
@->- Arrosa	o0:)& Amona	>:-(Haserrea	@:-) Ondo orraztuta	:-< Nahiko haserre
];-> Deabrua	*<:-> Santa Claus	8'-) Negarrez	:-3) Sudur handia	C :-= Charlie Chaplin
:-o Oh! ez!	@ Bonba atomikoa	:-*) Pailazoa	&:-) Kizkurgailuekin	:-P Mingainari kosk eginez
(:)-) Igel-gizona	8(:-) Mickey Mouse/Walt Disney	B-) Batman	(- F Robocop	(_8-() Hommer Simpson
C=:-) Sukaldaria	:-——-} Gezurtia /Pinotxo	P-) Pirata	:-? Pipa erretzen	!-(Begi bat beltz edo tindatuta
:-*) Edanda hordi	:-/ Eszeptiko.	8:-) Neskaxa	:-)-8 Emakumea	<:-Tontoa

4. jarduera. Balioen autobiografia

Helburua	-Pertsona batek eratu dituen balioak aztertzea. -Balioen adierazleak erabiltzea, balio horiek atzemateko bitarteko bezala. -Besteekin balioak partekatzeko, bakoitzaren garapena handitzeko eta taldeko konfiantza eta ulermena handitzeko.
Jardueraren garapena	- Parte-hartzaileak beren bizitzen gainean gogoeta egitera gonbidatu (Puntu honetan ez dira ukitzen balioak eta balio-adierazleak) 30 minutu eman iezazkiozue hiru deskribapen idazteko, honako eran: - Familiako bizitzaren deskribapena. - Eskolako bizitzaren deskribapena - Pertsonalki, denbora nola erabiltzen duten deskribatzea (entretengarriak, kirolak, irakurketa, lagunak eta abar sar ditzake). - Parte-hartzaileek gustura sentiarazten dieten pertsonak hautatuko dituzte beren historia pertsonalaren berri emateko. Pertsona bakoitzak bost minutu hartuko ditu gutxi gorabehera; lau pertsonako talde batek hogeit hamar minutu beharko ditu, eta abar. - Parte-hartzaileek banaka laburbilduko dute beren lana. Zuek gida ditzakezue, eranskinean azaltzen diren galderetako batzuk ager daitezen deskribatu dituzten bizitzetan. - Balioen aurkikuntzari buruzko irakurketa labur bat egin, parte-hartzaileek beren balioen inguruan atzeman dutenetik abiatuta. Orratz batekin paper bat jarri beren arropetan, eta isilean paseatzen utzi, gainerakoek aurkitu dutena irakurri. Orokorrean, taldeko kideen arteko konfiantza, ulermena eta kohesioa handitzeko balio du.
Materiala	Arkatx bat eta koaderno bat parte-hartzaile bakoitzarentzat
	Hiru ordu gutxi gorabehera, taldearen tamainaren arabera.
Oharrak	Jarduera honetako gauzarik garrantzitsuenak da parte-hartzaile guztiek behar adina denbora eta behar dituzten baldintzak izatea, eranskineko galderen gainean gogoeta egin ahal izateko, galdera guztiak oso lotuta baitaude bakoitzaren balioei. 3. galderan enfasia jarri, eta eztabaida ezazue beste norbaitengatik hiltzeko heroismoaren eta maite ditugun pertsonengatik egunero egiten ditugun sakrifizio txikien inguruan. Gurasoei duten harremanaz eta gurasoei erakusten dieten maitasunaz hitz egiteko erabil dezakezue jarduera.

4. jardueraren eranskina

1. Hartu dituzun erabaki garrantzitsuetatik zeinek izan dituzte ondorio zoriontsuak zuretzat?
2. Zein da zure bizitzarekin egingo duzunaren bertsio ideala?
3. Zein arrazoiengatik egongo zinateke hiltzeko prest?
4. Egin ezazu zerrenda bat denbora asko eskaini diezun jarduera-motekin.
5. Zertan gastatu duzu diru gehien?
6. Nahi duzuna egin ahal izango bazenu, zer egiten arituko zinateke?
7. Zein jarduera gustatzen zaizu gehien?
8. Zein helburu daukazu zure bizitzan?
10. Egin ezazu zerrenda bat eta deskriba ezazu zure bizitzako jende garrantzitsua.
11. Deskriba ezazu zure bizitzaren filosofia.
12. Atsegin dituzun gauzen, ideien eta jendearen zerrenda egin ezazu, eta deskriba ezazu pertsona horietatik zer gustatzen zaizun.
13. Familiatik jaso zenituen balioetatik, zein onartu dituzu eta zein baztertu?
14. Zure ustez, zein da zure bizitzaren potentziala, zer izatera iritsi zaitezke?
15. Zein eratako pertsona izango zara hemendik hamar urtera?
16. Zein helburuk, asmok, jarrerak, interesek, sentimenduk, sinesmenek, ardurak eta jarduerak islatzen dute nire familiako historia, nire lana eta nire bizitza?

5. jarduera. Bizitza alai eta luzea	
Helburuak	-Bizitza hemen eta orain dagoena dela kontzientziaztea. -Etorkizuneko planak egiten eta lorpenen bila joaten laguntzea. -Heriotzaz hausnartzea
Jardueraren garapena	• Parte-hartzaileei eska iezaiezue paper bat har dezatela eta marra horizontal batekin gurutza dezatela. Gainera, lerroaren bi muturretan bi puntu jar ditzatela. Ezkerreko puntuak jaioteguna irudikatzen du, eta beren jaioteguna idatzi behar dute puntu horretan. • Azal iezaiezue beste muturreko puntuak (eskuinekoak) heriotza-data irudikatzen duela. Azal iezaiezue hilko diren urtea idatzi behar dutela puntu horren gainean, eta, horretarako, zenbat urte bizitzea espero duten kontuan hartu beharko dutela. Eska iezaiezue puntu horren azpian beren heriotza-data idazteko eta puntu bat marrazteko jaiotzaren eta heriotzaren artean, marrako zein tokitan dauden irudikatzeko. Ondoren, gaurko eguna jarri beharko dute puntu horren azpian. Jaioteguna/Hementxe nago orain/Heriotza-eguna. • Orain eska iezaiezue hitz batean laburtu dezatela beren ustez zer lortu duten orain arte, eta eskuinean idatz dezatela hitz batekin edo birekin hil aurretik zer egin edo bizi nahi duten. • Eska iezaiezue azter dezatela bizitzaren marra xume eta esanguratsu hau. • Eztabaida bat egin ezazue parte-hartzaile bakoitzak komentatu ahal izan dezan zer sentitu eta pentsatu duen ariketa hau egitean.
Materiala	Paper bat eta arkatx bat parte-hartzaile bakoitzarentzat.
	Ordu eta erdi.
Oharrak	Behar adina toki egon behar du parte-hartzaileek banaka lan egin ahal izan dezaten inork trabarik egin gabe. Seguruenik asko kostako zaie abstrakzioa egitea eta etorkizuneari pentsatzea, heriotza oso urruti dutela iruditzen baitzaie. Adibideak jar iezaiezue, ez aurrera ez atzera ez gelditzeko hautatuko duten lanbidean...

6. jarduera. Zergatik hil behar da?	
Helburuak	- Parte-hartzaileei laguntza ematea beren desioen eta asmoen inguruan eta desio eta asmo horiek lortzeko egiten ari direnaren inguruan sakonago pentsa dezaten. - Hiltzeko beldurraren hausnarketa sartzeara
Jardueraren garapena	Has ezazue eztabaida bat esaldi honen inguruan: “Heriotza bizitzaren parte da” - Utz ezazue tarte bat eztabaidarako, denek nahierara eman dezaten beren iritzia. - Ideiak bukatu zaizkiela edo gehiegitan errepikatzen direla sentitzean, hiruko taldeetan jartzeko eskatu eta honakoa galdetu iezaiezue: “Demagun medikuarengana zoazela eta aste batzuk barru hilko zarela esaten dizula”. Zer egingo zenuke? Nola planifikatuko zenuke zure denbora? Nahiago izango al zenuke ez jakitea? Zer aldatuko luke jakiteak edo ez jakiteak? Deskriba ezazu nola aldatuko lukeen zure bizitza albiste horrek - Eska iezaiezue azaltzeko zerk galarazten dien hilko direla jakitean bezala jokatzeara. Hilko zarela badakizu, betidanik egin nahi izan duzuna egiten duzu, eta ez baduzu hil behar, zeren zain zaude betidanik egin nahi izan duzuna egiteko? - Eztabaida amaitzean, utzi minutu batzuk galdetzeko nola sentitu diren heriotzaz hitz egiten. Ahalik eta gehien murriztu horrek eragin diezaiekeen larrialdia. Heriotza bizitzaren parte da, eta heriotzaz hitz egiten ikasi behar da, garrantzia kendu gabe noski, baina naturaltasunez.
Materiala	Papera eta arkata parte-hartzaile bakoitzarentzat
	30 minututik 45 minutura
Oharrak	Litekeena da gai hauek eragiten duten larritasuna gainditzeko jarduera boikotatzen saiatzea, nahiz eta oso urrun sentitu heriotza. Horrez gain, eragin berezia izan dezake pertsona sentikorrangoengan edo ezagunen bat egoera delikatuaren duten pertsonengan. Balora ezazue hori guztia jarduera hasi aurretik.

Jarduerak

Gida honetan proposatzen dizkizuegun fitxez gainera, badira beste jarduera batzuk Giza Eskubideei buruzko kontzientzia sustatzen lagunduko dizuetenak; era horretan, hezkuntzailana modu zabalagoan eta osatuagoan egin ahal izango duzue.

Giza eskubideekin zerikusia duten efemerideak

Giza eskubideen inguruko efemerideak didaktika eta hezkuntzarako erabiltzea oso egokia izan daiteke bizikidetzarako bakea behar dela azpimarratzeko; azpimarra itzazue, modu positiboan, giza eskubideekin zerikusia duten eta gainditu gabeko egoera batzuk gogorarazteko baliagarriak diren alderdi desberdinak.

Datak:

Haurraren Eskubideen Nazioarteko Eguna, azaroaren 20a

Giza Eskubideen Eguna, abenduaren 10a

Bakearen Aldeko Eskola Eguna, urtarrilaren 30a.

...

Ikastetxe arteko ekintzak

Hainbat ikastetxek batera jarduerak egitea oso mesedegarria da ikastetxeetako profesionalen arteko lankidetzarako, eta gainera harremanetan jarriko ditu auzo eta herrietako neska-mutilak.

Elkartasun-kanpainak

Kanpaina bereziak oso baliagarriak izan daitezke gauzak elkarrekin banatzen ikasteko, axolagabeak ez izaten ikasteko, eta ikasleak Hirugarren Munduari laguntzen dieten GGKEekin eta berdintasuna eta justizia sustatzen duten erakundeekin harremanetan jartzeko.

Honako jarduerak egin ditzakezue: GGKEekin elkarlanetan aritzea eta proiektuetan parte hartzen duten boluntarioen lekukotasunak eskaintzea edo Giza Eskubideen aldeko kanpaina eta erakundeetan parte hartzea.

Ikastetxeen arteko korrespondentzia eta trukeak

Ikastetxeen artean korrespondentzia trukatzeko oso egokia izan daiteke beste errealitate batzuei buruzko komunikazio-premiak betetzeko, beste leku eta kultura batzuen inguruko jakin-mina pizteko edo beste hizkuntza eta kultura batzuen ikasketan teknika berezi moduan erabiltzeko.

Aukera ditzakegun harremanak:

Etengabeko korrespondentzia izan dezakezue maila bereko ikasgelen artean, Espainiako erkidego bereko beste ikastetxe batzuekin edo munduko gainerako lekuetako ikastetxeekin. Bereziki interesgarria da zenbait pertsonen "etsaitzat" hartzen dituzten herrialde edo lekuetakoak izatea.

Giza Eskubideei buruzko aldizkariak edo argitalpenak

Giza eskubideen defentsa sustatzen duten aldizkarietan idaztera anima ditzakezue; era horretan ikasleen lanak eta komunikazioak zabaltzen eta ezagutarazten lagunduko duzue. Idazketa oso egokia da ikerketa eta arte arloan ikasleen sormena bultzatzeko eta eskolan bertan kultura-ekoizpenak aurrera ateratzeko.

Antzerkia eta giza eskubideak

Antzerkiak gorputz adierazpena eta hizkuntza dramatikoa lantzeko aukera ematen du, eta aldi berean, ikasleek antzeztzen dituzten obrak abiapuntu harturik, gai jakin batzuei buruzko sentsibilizazioa ahalbidetzen du.

Antzerki-emanaldiak, txotxongilo-erakustaldiak eta abar proposa ditzakezue. Ikasleek berek sortutako testuak edo berdintasunari eta justiziari buruzko beste obra batzuetako testuak erabil ditzakezue. Horiei buruz eta horietan agertzen diren sentimenduei buruzko iruzkina egin.

Ikastetxeko liburutegia

Bakea, gatazka eta giza eskubideei buruzko Haur eta Gazteentzako liburu aukeratuak eskaini behar zaizkie ikasleei irakurtzearen plazera eta pentsamendu kritikoa sustatzeko.

Proposatzen dizuegu liburu horietakoren bat irakurtzea eta gero foro bat egitea, edo bestela pertsonen eskubideen aitorpena sustatzen duten testuak sortzea.

Erakusketak:

Erakusketak oso egokiak dira, gai bat norberaren iritziaren arabera eta talde osoaren ikuspegi orokorraren arabera lantzeko aukera ematen baitute. Beren edukiengatik interesgarriak diren gaiak aukera ditzakezue, eta horien berri emateko neska-mutilen sormena sustatzen duen moduren bat bilatu: adibidez, grafitti bat egin. Gero, sail desberdinetan sortutako lanak ikastetxeko guztiei aurkeztuko zaizkie. Komunikazio-bide gisa eta eskola-inguruneaz kontzientzia hartzeko bide gisa ere erabil daiteke. Gure proposamenak: Kartelak, collageak, eranskailuak, marrazkiak, ikus-entzunezkoak. Bakea eta giza eskubideen defentsa aldarrikatu duten pertsonei buruzko erakusketak. Bakearen aldeko txiste grafikoen bilduma

Lankidetza-jolasak

Didaktika eta hezkuntza helburuetarako erabiltzen direnean oso proposamen egokiak dira, jolas egite hutsaren atseginez gozatzen erakusten baitute, eta ez dago galtzailerik. Lankidetza eta komunikazio-modu desberdinak ezagutzen laguntzen dute. Giro aktibo, parte-hartzaile eta komunikatzailea sortzen laguntzen dute. Errealitatea ezagutzeko esperientzia eskaintzen digute.

Pedagogia, jolas, partaidetza eta sormenerako tresna gisa erabiltzen dugu. Giro positiboa sortzen laguntzen du. Jolas ez-lehiakorrek oso esperientzia onuragarria dira taldearentzat.

Jolas motak ¹:

Finkapen, ezagutza, konfiantza, komunikazio, lankidetza eta gatazka-konponbiderako jolasak.

¹ Paco Cascón-en "La alternativa el juego 1 y 2" delakoan begira dezakezue.

Lankidetzak-jolasak

Nork bere burua finkatzeko jolasak

Horien helburua da pertsonaren autokontzeptua garatzea eta taldean finkapen hori sustatzea. Pertsonen edo taldearen alderdi positiboak bultzatzen dituzte. Era berean, aukera ematen dute norberaren premiak ezagutzeko eta horiek giro egoki batean adierazteko, taldearen barruan onarpena eta integrazioa areagotzeko. (Ezaugarrien zerrenda, gaitasunen silueta, ondo egiten ditudan gauzak...)

Ezagutza-jolasak

Taldea osatzeko lehenengo urratsetako bat da; elkar ezagutzeko aukera ematen die parte-hartzaileei.

Nork bere burua aurkeztea eta gure gaitasunak eta zaletasunak azaltzea, baldintza jakin batzuk betetzen dituen norbait bilatzea, atsegin zaizkigun gauzen zerrenda aurkeztea, maizterren jolasa egitea gure izenak esanez...

Konfiantza-jolasak

Nork bere buruan eta taldean duen konfiantza probatzeko eta sustatzeko ariketa fisikoak. Aldez aurretik taldeko kideek elkar ezagutu behar dute.

Konfiantza garrantzi handikoa da: elkartasunezko jarrerak sustatzeko, ahalegin handiagoa eskatzen duen talde-lana prestatzeko, gatazkei aurre egin edo erabakiak hartzeko.

Bi baldintzatan oinarritzen dira: Taldearen barruan jarduteak sortzen dituen baldintzak: erreakzioak, bulkadak, beldurrak, esperientzia atsegingarriak. Besteekiko eta ingurunearekiko gure harremanaren ohiko erreferentzia-puntuak aldatzea.

Komunikazio-jolasak

Komunikazioa bizkortzeko helburua dute eta taldean norabide bakarreko hitz-komunikazioa hautsi nahi dute. Entzuketara aktiboa eta hitzezko komunikazioaren mezuaren zehaztasuna sustatzea. Hitzekoa ez den komunikazioa eta harreman estuagoak eta irekiagoak bultzatzea.

Adibidez, marrazkia deskribatzea, mimikaren bidez zerbait asmatzea, mezu bera hainbat laguni ematea, papertxoak ematea...

Lankidetzak-jolasak

Harreman lehiakorrek gaitzitzeko baliabide garrantzitsuak dira. Jolas hauek helburu komuna dute eta sormenezko lankidetzarako espazio bat sortzen dute.

Lankidetzazko aulkiak, talde-antzezpenak...

Gatazkak konpontzeko jolasak eta teknikak

Helburua da horiek deskribatzen ikastea eta zergatiak, elkarreraginak, erreakzioak eta abar ezagutzea.

Gatazkak konpontzeko teknikak, rol-jolasak.

Jolasen ebaluazioa

Jolas bakoitzaren parterik garrantzitsuena da (metodo sozio afektiboa) horrek aukera ematen baitigu ikasleak bere buruarekin eta besteekin nola sentitu den aztertze eta konpartitzeko, jardura aztertze (erreakzioak, sortu diren egoerak) eta eguneroko bizimoduan gertatzen diren antzeko egoerak balioesteko, nola konpondu diren eta zergatik ikusteko.

6. Egizu zerbait

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Giza Eskubideen Aldeko Erakundeak

Globalizazioaren aurkako mugimenduak
Migrazioak
Giza Eskubideei buruzko baliabideak
Bake eta Giza Eskubideen Aldeko Hezkuntza
Nazioarteko Elkartasuna
Emakumeak
Sindikatuak

Giza Eskubideen Aldeko Erakundeak

Giza Eskubideen Aldeko ONUren Goi Komisariaren Bulegoa
Nazioarteko Amnistia Espainia
Marokoko Giza Eskubideen Aldeko Elkartea (AMDH)
Maiatza Plazako Amak Elkartea
Human Rights
Torturaren Aurkako Taldea
Equipo Nizkor: Giza Eskubideak Latinoamerikan
Maiatza Plazako Amonak
Human Rights Watch
Giza Eskubideen Aldeko Nazioarteko Federazioa
FIAN: Elikatzeko Giza Eskubidearen alde
INCHIRI: Giza Eskubideak Merkataritzan eta Inbertsioetan
Rigoberta Menchú Fundazioa
Maghreb des droits de l'Homme
San Pedro Nolasco GKE

Globalizazioaren aurkako mugimenduak

RCADE: Red Ciudadana por la Abolición de la Deuda Externa
Attac Nazioartekoa
Attac Madrid
Maastrich-eko Europaren aurkako mugimendua
Portoalegreko Munduko Gizarte Foroa 2002
Via Campesina
Erresistentzia Globaleko Mugimendua
Sevillako Gizarte Foroa
Europako Gizarte Foroa
<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Migrazioak

Zaragozako Abokatuen Elkargoko Atzeritarrei buruzko Web orria
Etorkinen Informazio eta Laguntzarako Taldea (GISTI-Francia)
SOS Racismo Madrid
Andalucía Acoge
IOÉ kolektiboa
<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Giza Eskubideei buruzko baliabideak

Giza Eskubideei buruzko Baliabideak Interneten Pangea
Zaragozako Unibertsitateko Giza Eskubideei buruzko Zerbitzaria
Pangea: Internet Solidarioa
Kontrainformazioa Nodo50
UNESCOren Bakearen eta Giza Eskubideen Aldeko Katedra
Granadako Unibertsitateko Kulturarteko Ikerlanetarako Laborategia
Bakerako Ikerketa Zentroa
Minesottako Unibertsitateko giza eskubideei buruzko baliabideak (gaztelaniaz)
Behartutako desagertuenak
MoveOnPeace
<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Bake eta Giza Eskubideen Aldeko Hezkuntza

Edualter

Apdhe-ren Bake Hezkuntza Mintegia

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Nazioarteko Elkartasuna

Intermon

Askapen Nazionalerako Fronte Zapatista

Sodepaz

Arabiar Kausaren Aldeko Elkartasun Batzordea

Kanal solidarioa

Garapenerako GKEen konfederazioa (CONGDE)

Fronte Polisarioaren Espainiako Ordezkaritza

ACSUR Las Segovias

Mugarik gabeko Medikuak

Saharar preso eta desagertuen aldeko elkarteak

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Emakumeak

Afganistaneko emakumeak

Emakumeak Sarean

Emakumeen Giza Eskubideen aldeko Plataforma

Espainiako Estatuko Erakunde Feministen Federazioa

Sexu Erasoen Biktimei Laguntzeko Elkartea

Afganistaneko Emakume eta Haurrentzako Giza Laguntza (HAWCA)

Andaluziako Emakume Progresistak

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Sindikatuak

ELA

SOC-MR

USTEA

CC.OO.

UGT

CGT

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

Beste zenbait

Ecologistas en Acción

Kontsumitzaile eta Erabiltzaileen Konfederazioa

World Watch

Granadako Kontsumo Arduratsurako Kanpaina

Drogamenpekotasun eta Hiesarako federazioa - Esteka

Greenpeace

Bidezko Merkataritzaren Estatuko Koordinakundea

A pulso

Melillako iruzur eta ustelkeriaren aurkako plataforma

<http://www.apdha.org/enlaces/enlaces.htm> - top%23top

7. Gehiago jakiteko...

Sarean dauden hezkuntza-baliabideak

Arrazismoa eta Xenofobia: Kulturartekotasunaren gatazka Orientabideak.

URL: <http://www.pntic.mec.es/revista3/junio/entrecul.htm>

Manuel Méndez Santamaría

Telémaco kultur aldizkarian argitaratutako artikulua: Kulturartekotasuna diogunean inguru berean dauden kultura desberdinen arteko bizikidetza gatazkatsua adierazi nahi dugu. Ingurune hori kultura horietako bati dagokio, guk nagusitzat hartzen dugun horri hain zuzen, eta beste kulturak berriz, minoritarioak dira. Hezkuntza arduratsu baterako ondorioak.

Balioetan heztea: bakerako hezkuntza

URL: <http://www.pntic.mec.es/98/diciembre/paz1.htm>

Manuel Méndez eta Pilar Llanderas

Ikastetxearen ikasketa-proiektuan arrazakeriaren eta jarrera xenofoboen tratamendua eta aniztasunaren ezagutza sartzeko baliabideak.

Telémaco kultur aldizkarian argitaratutako artikulua

Bizikidetza hezkuntza-ingurunean: 1. Kulturartekotasuna. Alderdi Orokorrak. 2. Gizarteratzea. 3. Intolerantzia. 4. Intolerantzia II

URL: <http://centros5.pntic.mec.es/cpr.de.la.latina.carabanchel/convivir/interc.html>

Jesús Martín María Cabeza

Bizikidetzaren gaia aztertzeke proposamenak; Europako "Convivir es Vivir" deritzan nazioz gaindiko programaren barruan irakasleak prestatzea, ikastetxeetan bizikidetza hobea lortu ahal izateko.

Unitate didaktikoaren gida: Berdinak gara, desberdinak gara

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/secundaria/transversales/igua-dif.htm>

Madrid-Mendebaldeko Hezkuntzako Lurralde Zuzendaritzaren Osabidezko Hezkuntzako irakasleek prestatua.

Kulturartekotasunaren inguruko gogoetak eta kontzeptu-azterketak eta jarduera didaktikoetarako proposamenak. Bigarren Hezkuntzarako prestatua.

D.B.H.ko 4. ikasturteko Etika arloko programazioa.

URL: <http://centros5.pntic.mec.es/ies.principe.de.asturias/Etica4.htm>

I.E.S. "Príncipe de Asturias". Lorca

Etika irakasgaia prestatzea Aniztasunaren zehar-gaia lantzeko.

Geure jostailuak egiten ditugu

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/infantil/transversales/juquetes.htm>

Paz Núñez Monforte eta Susana Marín Sanz.

Gerrakoak ez diren jostailuak egitea hondakinak erabiliz: Haur Hezkuntzarako lan-proposamena. Esperientzia honen bidez zeharkako hiru gairi buruzko alderdiak landu daitezke, horien artean bakea.

Indioak gara. Mozorroak hezkuntza-baliabide gisa erabiltzea zeharkako gaiak lantzeko

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/infantil/transversales/disfraces.htm>

Paz Núñez Monforte eta Susana Marín Sanz.

Haur Hezkuntzarako lan-proposamena, Komunikazio eta Antzezpen Arloko Ingurune Fisiko eta Sozialaren Arloan sartua. Era berean, oso gida baliagarria da Zeharkako Gaiak dagozkien alderdi batzuk lantzeko, adibidez: berdintasuna, besteenganako begirunea, tolerantzia, ingurumenaren babesa.

GKEak Eskolan

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/infantil/transversales/ongs.htm>

Paz Núñez Monforte eta Susana Marín Sanz.

Hainbat GKEk prestatutako hezkuntza-materialen bilduma hau Haur Hezkuntzako zeharkako gaiak lantzeko erabiltzen da. Material bakoitzarekin batera fitxa bat dator eta bertan haren interes didaktikoari buruzko iruzkinak agertzen dira.

Elkartasunean hezte

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/primaria/transversales/vaquita.html>

Mercedes García Ruiz, Javier Pérez Llorente, Alberto Rodríguez Felipe, Ruth Rodríguez Ríos, Rocío Segura Rodríguez, Ana María Suárez Gea eta Natalia Villalobos Vencelá.

Bakerako Hezkuntzari dagozkion gaiak aztertzen ditu eta Jarduera Koaderno du ikasleentzat. Lehen Hezkuntzarako prestatua.

Film baten azterketa estetiko eta etikoa

URL: <http://www.pntic.mec.es/recursos/secundaria/transversales/paz2.html>

Marta Soria eta Pablo Arnau

M. Manchevski-ren "Before the Rain" filma aztertuz, nahi dugu ikasleek hizkuntza zinematografikoaren bidez jaso dituzten balio moralak (tolerantzia, elkartasuna, aniztasuna) bereganatzea, eta espainiar curriculumaren zeharkako gaiei buruzko gogoeta egitea. Material didaktikoen fitxategi trinkotuak ere eskura daitezke: I Eranskina, filmaren iruzkina egiteko gida. Kontakizun mitikoa genero humanistikoaren barruan, II. Eranskina, filma ikusteko gida: osagai teknikoak, formalak eta estetikoak. .

Desberdintasunen hiria, arrazakeriaren, xenofobiaren eta antisemitismoaren aurkako erakusketa

URL: <http://www.pntic.mec.es/pagtem/babel/>

Baruch Spinoza Fundazioa.

Argazki Erakusketa birtuala; gaiak ikasgelan aztertzeko beharrezko iruzkinak ematen ditu. Bere helburua da intolerantziatzko jarrerak eta jokabideak erakustea, gogoeta sustatzea eta jarrerak aldatzea. Bigarren Hezkuntzarako prestatua.

Informazioa eta baliabideak beste zerbitzari batzuetan:

"Crecer con Derechos" proiektua

URL: <http://www.ucm.es/info/quiron/crecer.htm>

Hezkuntza Fakultatea – Irakasleen Heziketa Zentroa – Madrileko Unibertsitate Konplutentsea Oso material didaktiko interesgarriak dituen proiektu honen bidez haurrek beren eskubideei buruz kontzientzia handiagoa hartzea lortu nahi da. Ekimen horretan oso kontuan hartu da XXI. Mendeko Hezkuntzarako Nazioarteko Batzordearen Txostenaren gomendioa, aurrerapen teknologiko berriek ematen dizkiguten aukerak hobeto aprobetxatu behar direla baitio.

EDUALTER, Bake, Garapen eta Kulturartekotasunerako Hezkuntza baliabideak sarean

Katalana, galegoa, euskara eta gaztelania.

URL: <http://www.pangea.org/edualter/>

Hainbat eratako materialak (liburu eta artikuluen fitxak, bideoak, dokumentuak) Bakearen, Kulturartekotasunaren eta Garapenaren Hezkuntzarako. Material horien fitxategi trinkotuak eskura daitezke PDF formatuan.

Fundació per la Pau

Katalana, gaztelania, ingelesa

<http://www.pangea.org/perlapau/>

Dokumentuak eta baliabideak sarean, bereziki "Boletín de la Fundación por la Paz" argitalpena. Fundazioak Baliabide eta Dokumentazio Zentroa du eta hainbat mintegi antolatzen ditu, bakearen defentsa, desmilitarizazioa, indarkeria-eza eta elkartasuna aztergai hartuta.

Espainiako Gazteriaren Kontseilua (CJE)

URL: <http://www.cje.org/tolerancia/toleraindex.htm>

Material asko eta oso egokiak ditu eta fitxategi trinkotuak eskuratzeko aukera ematen du. CJEk era askotako edukiak eskaintzen ditu bere zerbitzarian: abian diren kanpainak, Aniztasunaren aldeko Agiria, Kulturarteko Hitzordua, Kulturarteko Jolasa, Albisteak, lege-xedapenak eta abar.

Kulturarteko Hezkuntza

Ingelesa, frantsesa, alemana eta gaztelania

URL: <http://www.solidar.org>

SOLIDARen Web orria. Erakunde honek Gizarte Ongizatea, Hezkuntza Iraunkorra eta Garapen Iraunkorra bultzatzen duten hainbat GKE elkartzen ditu. Europako Batasunaren laguntza du.

Gizarte Ingurunea

Gaztelania, katalana, euskara, alemana, ingelesa eta frantsesa.

URL: <http://www.entornosocial.es>

Argitalpen elektroniko hau hainbat biztanle-talderekin (adinekoak, ezgaituak, adin txikikoak, emakumea, gaztea, etorkinak, bazterturik dauden pertsonak eta abar) lan egiten duten erakundeentzat eta gizarte-arreta eta zerbitzuak eskaintzen dituzten zentroentzat egina da.

Arrazismoaren aurka lanean ari diren GKEen arteko lankidetzak.

Ingelesa, alemana eta gaztelania.

URL: <http://www.fight-racism.org>

GKEen orrialdea, esteka, iritzi eta albisteekin.

Arrazakeriaren eta Intolerantziaren aurkako Europako Batzordea, Europako Kontseilua.

Ingelesa eta frantsesa

URL: <http://www.ecri.coe.fr>

ECRIren orri ofiziala. Bere jarduerari buruzko dokumentu ofizialak ditu, datu soziologikoak eta hezkuntza-material oso egokiak (hezkuntza-paketeak, baliabide grafikoak eta bideo trinkotuak eskuratzeko moduan).

1997 European Year Against Racism

Gaztelania, ingelesa, alemana.

URL: <http://europa.eu.int/en/comm/dg05/1997/cover.htm>

Glosategia; arrazakeriari buruzko liburu eta filmen kritikak; arrazakeriaren aurkako borrokarako jardunbide egokiak: heziketa-ekimenak, esperientzien zabalkundea, hezkuntza-proiektua; Lehiaketak; Legeria; hori dena Europako eremuaren barruan.

Errefuxiatuentzako Nazio Batuen Goi Komisarioa – Nazioarteko Bulegoa

Ingelesa, frantsesa, alemana

URL: <http://www.unhcr.ch>

Unitate didaktikoak eta jarduerak prestatzeko moduluak, Hizkuntza eta Literatura, Arte, Historia, Geografia eta Gizarte Hezkuntza arloetan. Lehen Mailako Hezkuntzako Hirugarren Ziklorako (10-12 urte) eta Bigarren Hezkuntzarako: dena ingelesez. Material batzuk frantsesez.

CIPIE, Inmigrazioaren Behatoki iraunkorra

URL: <http://www.eurosur.org/CIPIE/prensa.htm>

Espainiako prentsari, irrati eta telebistetan inmigrazioari buruz diotena aztertzen du.

Hedabideei buruzko txosten interesgarriak; sarean argitaratuak.

“Desberdinak Gara, Berdinak Gara” dokumental-baliabideei buruzko gida. -0) Madrid, 1995

URL: <http://www.eurosur.org/RACIS/portada.htm>

Arrazakeria, Xenofobia, Antisemitismoa eta Intolerantziaren aurkako Gazteriaren Europako Kanpainaren Espainiako Batzordeak egindako gida da eta gai horietaz arduratzen diren pertsonen, hezitzaileen, ONGen eta oro har elkarte-mugimenduari beren lana egiteko tresna baliagarri bat emateko helburua du.

Secretariado General Gitano Elkarte

URL: <http://www.asgg>

Bibliografia, ikus-entzunezko material eta prentsako berri laburrei buruzko datu-baseak.

United for Intercultural Action European Network against nationalism, racism, fascism and in support of migrants and refugees

Ingelesa

URL: <http://www.united.non-profit.nl/>

Arrazakeria eta diskriminazioaren aurkako borrokaren inguruko gaur egungo gaiak aztertzen dituzten informazio-liburuxka interesgarriak.

Errefuxiatuentzako Baliabideen Gida

URL: http://www.eurosur.org/IEPALA/guia_ref

Espainian errefuxiatuentzat lan egiten duten erakunde garrantzitsuenak identifikatu eta horietan eta beren zerbitzuetan jasotako informazioa zorrotz prozesatu ondoren osatutako gida da. Espainian errefuxiatu-egoera legez onartzeko aukera ematen duten tresna juridikoen bilduma eta errefuxiatuen eskubideen babesa bermatzen duten neurrien aplikazioa hartzen du bere barruan.

Revista Internacional de Ciencias Sociales

URL: <http://www.unesco.org/issj>

UNESCOK 1949. urtean sortu eta hiru hilean behin argitaratzen da aldizkari hau sei hizkuntzatan: Ingelesa, frantsesa, gaztelania, arabiera, txinera eta errusiera. Balio handiko datu-baseak ditu.

Manifiesto 2000

URL: <http://www.unesco.org/cpp/sp/index.html>

Nazio Batuen Batzar Nagusiak 2000. urtea Bakerako Kulturaren Nazioarteko Urte izendatu zuen eta UNESCOK horren inguruko jarduerak koordinatzen ditu mundu osoan. Bakearen Nobel Saridunek proposatu dute Bakearen eta indarkeria-ezaren kulturarako Manifiesto 2000 delakoa egitea, gizakiek dagokien erantzukizuna beren gain har dezaten: ez da deialdi bat, ez da goi mailako erakundeei helarazitako eskaera bat. Gizaki bakoitzak bake-kultura sustatzen duten balioak, jarrerak eta jokabideak benetan gauzatzeko duen erantzukizunari dagokio. Eraikuntza-lanetan.

Balioetan Hezteko materialak

Katalana eta gaztelania

URL: <http://www.xtec.es/recursos/valors/valors.htm>

Kataluniako Hezkuntzarako Informatika Programako zerbitzariaren orria da. Bere Datu Base bibliografikoak honako gaiak hartzen ditu: Kontsumoa, Giza Eskubideak, Garapenerako Hezkuntza, Bakerako Hezkuntza, Moralaren Hezkuntza, Bide Hezkuntza, bi sexuentzako aukera-berdintasuna, Kulturartekotasuna, Ingurumena, Gogoeta etikoa, Osasuna, Sexualitatea eta Tutoretza. SENDERIk (Herri Kulturarako Zerbitzuen Fundazioak) prestatu du.

Arrazakeria, xenofobia eta antisemitismoari buruzko eta Arrazakeriaren aurkako Europako Urteari buruzko ebazpena (1997) – B4-0045/97

URL: <http://www.europarl.es/correo/postales/racismo.html>

AFS-Kultura artekoa – Hezkuntza Orokorrerako Programa

URL: <http://www.afs-intercultura.org/index.html>

Moldaketa erraz batzuk eginda erabil daitezkeen material didaktikoak, gai hauek lantzeko: Giza Eskubideetan Hezteka, Kulturarteko Hezkuntza, Boluntarioentzako Hezkuntza eta Kontzientzia orokorra.

Averroes, Andaluziako Hezkuntzarako Sare Telematikoa

URL: <http://averroes.cec.junta-andalucia.es/www/inmigrantes/enlaces.html>

Kulturartekotasun eta Hezkuntzari buruzko esteken bilduma interesgarria; informazioa erabili daitezkeen hezkuntza-mailak eta horiei buruzko baliabideak azaltzen dira.

Zeharkako Gaietarako Programa – Hezkuntza eta Kultura Kontseilaritza – Madrilgo Erkidegoa

URL: <http://platea.pntic.mec.es/cam/srp/transversales/Transversales.html>

Funtsean, irakasleen prestakuntzarako ikastaro-eskaintzak dira.

Garapenerako hezkuntza, gatazkak eta era horretako beste gai batzuetan zuzenean lan egiteko eta jarduera zehatzak antolatze materialak.

Teknika eta estrategia didaktikoak

Mundópolis II Fasea. Garapenerako hezkuntza-tailerrak HEGOA: Bilbao, 1997. 172, 174, 176 eta 178. or.

Tekniken Koadernoak

"Eta zuk.... zer diozu? Proiektua, ACSUR-Las Segovias, garapenerako hezkuntza-arloa.- Madril, 1995

Nola prestatu gidoi didaktikoak?

Mundópolis II Fasea. Garapenerako hezkuntza-tailerrak. HEGOA: Bilbo, 1997. 154. or.

Irudi batekin egin ditzakegun lanen zerrenda

Pedro Saez. Gatazken Gakoak. Garapenerako hezkuntza-gida didaktikoak. CIP: Madril, 1997.76-77 or.

Argazki-erakusketak

Nola prestatu "Mundu bakar bateko astea"

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril, 1977. 11-13 or.

"Munduaren egoera" lehiaketa

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril, 1997. 14-17 or.

Gazteen eskubideen enkantea lehiaketa

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril, 1997. 20-26 or.

Mina-joko polemikoa

Mundu bakar bateko astea. ACSUR/CIP/CJE: Madril 1997 31-36 or.

Haize-arrosa

Jarduerak

- Albatros. Kultura desberdin batekin topo egitea. Kultura-aurreiritziei buruzko jarduera
- AVE trenak. Indarkeriarik gabeko ekintza-metodoak pentsatzeko jarduera. Roleplaying
- Kulturarteko aniztasunerako jarduera. Kulturartekotasuna
- Jarduera. Marginazio-estereotipoak.
- Ikus-entzunezko Baliabidea: "La clase dividida" bideoaren erreferentzia. Ikuspegi sozio-afektiboa.

Giza eskubideen aldarrikapen unibertsala

Hitzaurrea

Kontuan izanik munduko askatasuna, justizia eta bakea giza familiako kide guztien berezko duintasunean eta eskubide berdin eta ukaezinetan oinarritzen direla;

Kontuan izanik giza eskubideak ez ezagutzearen eta gutxiestearen ondorioz, giza kontzientziari irain egiten dioten basakeriak gertatu izan direla; eta gizon-emakumeek, beldur eta gabezia orotik aske, hitz egiteko askatasuna eta sinesmenaskatasuna izango dituzten munduaren etorrera aldarrikatu dela gizakiaren helburu nagusi;

Kontuan izanik ezinbestekoa dela giza eskubideak zuzenbidezko erregimen batek babestea, gizakia-tirania eta zapalkuntzaren aurkako azken irtenbidea den matxinadara jo beharrean aurkitu ez dadin;

Kontuan izanik ezinbestekoa dela, baita ere, herrialdeen artean harreman lagunkoiak bultzatzea;

Kontuan izanik Nazio Batuetako kide diren herriek gizakiaren oinarritzko eskubideetan, gizakiaren duintasun eta balioan eta gizonen eta emakumeen eskubideen arteko berdintasunean duten fedea tinko azaldu dutela Agirian; eta, askatasunaren ikuspegi zabalago baten barruan, gizarte aurrerakuntza sustatzeko eta bizitza-maila jasotzeko erabakita daudela adierazi dutela;

Kontuan izanik Estatu Kideek, Nazio Batuen Erakundearekin elkarlanean, gizakiaren oinarritzko eskubide eta askatasunen begirune orokorra eta eraginkorra ziurtatzeko hitza eman dutela;

Kontuan izanik emandako hitz hori osotasunean betetzeko garrantzi handikoa dela eskubide eta askatasun horiek berdin ulertzea;

BATZAR NAGUSIAK

GIZA ESKUBIDEEN ALDARRIKAPEN

UNIBERTSAL HAU EGITEN DU

Herri eta nazio guztiek izan beharreko jomuga legez, bai norbanakoek eta bai erakundeek. Aldarrikapen honetan etengabe oinarrituta, alde batetik, eskubide eta askatasun hauen begirunea bultzatzen dezaten irakaskuntzaren eta hezkuntzaren bidez eta, bestetik, nazio mailan eta nazioarte mailan arian-arian neurriak hartuz, era eraginkorrean eta orokorrean ezar daitezkeen ziurtatzeko, bai elkarkide diren estatuetakoa herrien artean eta baita horien eskumenpean dauden lurraldeetan ere.

1. atala

Gizon-emakume guztiak aske jaiotzen dira, duintasun eta eskubide berberak dituztela; eta ezaguera eta kontzientzia dutenez gero, elkarren artean senide legez jokatu beharra dute.

2. atala

Gizaki orori dagozkio Aldarrikapen honetan adierazitako eskubide eta askatasunak, eta ez da inor bereziko arraza, larru-kolorea, sexua, hizkuntza, erlijioa, politikako edo bestelako iritzia, sorterrria edo gizarteko jatorria, ekonomi maila, jaiotza edo beste inolako gorabeheragatik.

Ez zaio begiratuko gainera, pertsona zein herrialde edo lurraldetakoa den; ezta hango politikari, legeei edo nazioarteko egoerari, nahiz eta herri hori burujabea izan, besteren zainpeko lurraldea, autonomiarik gabea edo nola-halako burujabetasun-mugak dituen.

3. atala

Norbanako guztiek dute bizitzeko, aske izateko eta segurtasunerako eskubidea.

4. atala

Inor ez da izango besteren esklabu edo uztarpeko; debekatuta dago esklabutza eta esklabuen salerosketa oro.

5. atala

Ezin daiteke inor torturatu, ezta inori zigor edo tratu txar, anker eta lotsarazlerik eman ere.

6. atala

Edozein gizon-emakumek du, nonahi, lege-nortasundun dela aitortu diezaizoten eskubidea.

7. atala

Gizon-emakume guztiak berdinak dira legearen aurrean eta denek dute, bereizkeriarik gabe, legezko babesa izateko eskubidea. Denek dute Aldarrikapen hau hausten duen edozein bereizkeriaren aurka eta bereizkeria horren eragileen aurka babes berbera izateko eskubidea.

8. atala

Pertsona orok du Konstituzioak edo legeek gizon-emakumeei aitortzen dizkieten oinarritzko eskubideak hausten dituzten ekintzetatik babesteko, norbere herrialdeko auzitegi aginpidedunetan errekurtsio eraginkorra jartzeko eskubidea.

9. atala

Inor ezingo da arrazoirik gabe atxilotu, preso hartu edo erbesteratu.

10. atala

Pertsona orok eskubidea du, berdintasun osoan, auzitegi burujabe eta alderdikeriarik gabean jendaurrean hitz egin eta zuzentasunez entzun diezaizoten, nahiz bere eskubide eta betebeharrak erabakitzeke, nahiz bere aurkako salaketa penalak aztertzeke.

11. atala

1. Delituagatik salatutakoak eskubidea du errugabetzat jo dezaten, errudun dela legez eta jendaurreko epaiketari frogatzen ez den bitartean. Epaiketari bere burua zaintzeko berme guztiak ziurtatuko zaizkio.

2. Egintzak edo behar-uzteak izandakoan, herrialdeko edo nazioarteko legeriaren arabera delitu ez baziren, ezingo da inor kondenatu. Delitua egitean ezargarri den zigorra baino larriagorik ere ezingo zaio jarri.

12. atala

Ez dago arrazoirik gabe beste inoren bizitza pribatuan, familian, etxean edo postan eskusartzerik, ezta inoren ohore edo izen onari eraso egiterik ere. Nornahik du eskusartze edo eraso horien aurka legezko babesa izateko eskubidea.

13. atala

1. Pertsona orok du joan eta etorri aske ibiltzeko eskubidea eta Estatu baten lurraldean bizilekua aukeratzekoa.

2. Pertsona orok du edozein herrialdetatik alde egiteko eskubidea, baita norberetik ere, eta norbere herrialdera itzultzekoa.

14. atala

1. Jazarpenik jasanez gero, pertsona orok du edozein herrialdetan babesa bilatu eta izateko eskubidea.

2. Eskubide horretara ezin izango da jo delitu arruntek sortutako auzibideko egintza baten aurka, ezta Nazio Batuen helburu eta erizpideen aurkako egintzak direla-eta ere.

15. atala

1. Pertsona orok du herritartasuna izateko eskubidea.

2. Inori ezingo zaio arrazoirik gabe herritartasuna kendu, ezta herritartasuna aldatzeko eskubidea ukatu ere.

16. atala

1. Gizonek eta emakumeek, ezkontadinetik aurrera, ezkontzeko eta familia aratzeko eskubidea dute, arraza, herritartasun edo erlijioagatik inolako mugarik gabe; eta, ezkontzari dagokionez, eskubide berberak dituzte bai ezkontuta jarraituz gero eta bai ezkontza-lotura ezabatuz gero ere.

2. Ezkongaien baimen aske eta osoz ez bada, ez dago ezkontzerik.

3. Familia da gizartearen oinarri jatorra eta berezkoa, eta Estatuaren eta gizartearen babesa izateko eskubidea du.

17. atala

1. Pertsona orok du jabe izateko eskubidea, bakarka nahiz taldean.

2. Arrazoirik gabe, ez zaio inori bere jabegoa kenduko.

18. atala

Pertsona orok pentsamendu-kontzientzi eta erlijio-askatasunerako eskubidea du; eskubide horren barne da erlijio edo sinesmena aldatzeko askatasuna eta baita norbere erlijioa edo sinesmena bakarka nahiz taldean, jendaurrean edo pribatuan irakaskuntzaz, ihardueraz, kultuz eta aginduak gordez azaltzeko askatasuna ere.

19. atala

Gizabanako guztiek dute eritzi-eta adierazpen-askatasuna. Eskubide horrek barne hartzen du erlijioa eta sinismena aldatzeko askatasuna eta bakoitzaren eritziengatik inork ez gogaitzeko eskubidea, ikerketak egitekoa eta informazioa eta eritziak mugarik gabe eta nolanahiko adierazpidez jaso eta zabaltzekoa.

20. atala

1. Nornahik du bakean biltzeko eta elkartzeko eskubidea.
2. Inor ezingo da behartu elkarte bateko kide izatera.

21. atala

1. Pertsona orok du bere herrialdeko gobernuan parte hartzeko eskubidea, zuzenean nahiz libre aukeratutako ordezkarien bitartez.
2. Pertsona orok du berdintasunez norbere herrialdeko funtzio publikoan sartzeko eskubidea.
3. Herriaren borondatea da botere publikoaren agintearen oinarria; borondate hori aldian-aldian egingo diren benetako hauteskundeetan adieraziko da. Hauteskundeok bozketa orokor eta berdinez eta isilpeko boto bidez egingo dira, edo boto askatasuna bermatzen duen beste bide batez.

22. atala

Pertsona orok du, gizarteko kide denez gero, gizarte-segurantza izateko eskubidea eta, herrialdearen ahaleginaz eta nazioarteko laguntzaz, Estatu bakoitzaren antolaketa eta baliabideak kontuan izanik, norbanakoaren duintasunerako eta nortasuna garatzeko ezinbestekoak diren ekonomi, gizarte eta kultura mailako eskubideak asetuta izatekoa.

23. atala

1. Pertsona orok du lan egiteko eskubidea, lana aukeratzekoa, lanbaldintza bidezkoak eta egokiak izatekoa, eta langabeziaren aurkako laguntza jasotzekoa.
2. Pertsona orok du, bereizkeriarik gabe, lan beragatik lansari berbera jasotzeko eskubidea.
3. Lanean ari denak bidezko lan-saria eta aski zaiona jasotzeko eskubidea du, bai bera eta bai bere familia, giza duintasunari dagokion bezala bizitzeko bestekoa. Horretarako aski ez bada lansaria, gizarteko laguntzaren bidez osatuko da.
4. Pertsona orok du, norbere interesen alde egiteko, sindikatuak eratu eta sindikatuko kide izateko eskubidea.

24. atala

Pertsona orori dagozkio atsedenerako eskubidea, aisiarakoa, lanaldiaren iraupen mugatua izatekoa eta aldian-aldian ordaindutako oporrak izatekoa.

25. atala

1. Pertsona orok du bizimodu egokia izateko eskubidea, bai berari eta bai bere familiari osasuna eta ongi izatea bermatuko diena, eta batez ere janaria, jantziak, bizitokia, medikusorospena eta gizarte-zerbitzuak; eta baita lanik eza, gaixotasuna, elbarritasuna, alarguntasuna, zahartzaroa edo bizibidea nahi gabe galtzeko beste kasuren bat gertatzen denerako aseguruia izateko eskubidea ere.
2. Amek eta hurrek laguntza bereziak jasotzeko eskubidea dute. Haur guztiek, senar-emazteengandik nahiz ezkontzatik kanpo jaiotakoek, gizartearen babes berbera izateko eskubidea dute.

26. atala

Pertsona orok du hezkuntza-eskubidea. Hezkuntza dohainekoa izango da oinarritzko ikasketei dagokienez behintzat. Oinarritzko ikasketak egitea derrigorrezkoa izango da; heziketa teknikoa eta lanbiderakoa, orokorra; eta denek izango dute goimailako ikasketak egiteko aukera bera, norberaren merezimenduen arabera.

2. Hezkuntzaren helburua giza nortasuna guztiz garatzea izango da eta giza eskubideen eta oinarritzko askatasunen errespetua indartzea; herrialde, arraza eta erlijio guztien arteko elkar-ulertze, jasankortasun eta adiskidetasunaren alde egingo du; eta Nazio Batuen iharduna bultzatuko du, bakeak iraun dezan.

3. Gurasoek lehentasunezko eskubidea izango dute seme-alabei emango zaien hezkuntza mota aukeratzeko.

27. atala

1. Pertsona orok du eskubidea elkarteko kultur ekitaldietan aske parte hartzeko, artelanez gozatzeko, eta zientzi aurrerakuntzan eta horri darizkion irabazietan parte hartzeko.

2. Zientzia, literatura edo arte mailan egindako lanen egille diren pertsona guztiek dute horregatik eskubidea dagozkien interesak eta materialak babes dakizkien eskubidea.

28. atala

Pertsona guztiei dagokien eskubidea da, Aldarrikapen honetan azaldutako eskubide eta askatasunak era eraginkorrean garatuko dituen gizarte mailako eta nazioarteko ordena ezar dadin.

29. atala

1. Pertsona orok komunitatearekiko betebeharrak ere baditu, komunitatea baita bere nortasuna guztiz eta era askean garatzeko toki bakarra.

2. Pertsona orok, gainontzeko herritarren eskubide eta askatasunen begirunea ziurtatzeko eta gizarte demokratiko bateko moral, ordena publiko eta ongizate orokorreko bidezko eskakizunak betetzeko lege ezar daitezzen mugak baino ez ditu izango dagozkion eskubide eta askatasunez baliatzeko orduan.

3. Eskubide eta askatasun hauetaz ezingo da inor baliatu Nazio Batuen helburu eta erizpideen aurka.

30. atala

Aldarrikapen honetan jasotako ezertan ezingo da ulertu Estatuari edo talde edo norbanakoren bati Aldarrikapen honetan bertan adierazitako edozein eskubide eta askatasun deuseztatzeko ekintzak edo ihardunak burutzeko eskubidea ematen zaionik.

UMEAREN ESKUBIDEEI BURUZKO KONBENTZIOA

Nazio Batuen Batzar Orokorrak 1989ko azaroaren 20an onartua. Xedapen nagusien laburpena (Unicef Espainia).

1. Artikulua: Umearen definizioa

Ume bezala definitzen da gizaki oro bere jaiotzatik hasi eta 18 urte bete arte, adin hori baino lehenago adin-nagusitasuna lortzen ez badu behintzat.

2. Artikulua: Diskriminaziorik ez

Eskubide guztiak ume guztiei aplikatu behar zaizkie, inolako salbuespenik gabe, eta Estatuaren obligazioa da umea era guztietako diskriminazioetatik babesteko beharrezko neurriak hartzea.

3. Artikulua: Umearen interesak lehentasuna dauka

Umeari buruzko neurri guztien oinarrian, haurraren interesak lehentasuna duela hartu behar da kontuan. Estatuari dagokio babes eta zaintza egokia ziurtatzea, gurasoek edota beste pertsona arduradunek horretarako gaitasunik ez dutenean.

4. Artikulua: Eskubideen aplikazioa

Estatuaren obligazioa da Konbentzio honetan onartutako eskubide guztiak eraginkorrak izan daitezen beharrezko neurriak hartzea.

5. Artikulua: Gurasoen gidaritza eta orientazioa

Estatuaren obligazioa da gurasoek eta baita familiartekoez ere umeari bere ahalmen eta gaitasunen eboluzioarekin batera doan orientazioa emateko dituzten erantzukizuna eta eskubideak errespetatzea.

6. Artikulua: Bizi-iraupena eta garapena

Ume orok du bizitzeko eskubide inprimitsekoa eta Estatuaren obligazioa da umearen bizi-iraupena eta garapena garrantzitzea.

7. Artikulua: Izena eta nazionalitatea

Ume orok dauka jaiotzatik beretik izena edukitzeko eta baita nazionalitate bat lortzeko eskubidea ere.

8. Artikulua: Identitatea gordetzea

Estatua behartua dago umearen identitatea babestera eta, behar izanez gero, berrezartzera, baldin eta umeari identitate horren zati bat edo bere osagai guztiak (izena, nazionalitatea eta famili mailako loturak) kendu izan balitzaizkio.

9. Artikulua: Gurasoen banantzea

Umearen eskubidea da bere gurasoekin bizitzea, banantzea umearen beraren interes gorenerako beharrezkoa gertatzen den kasuetan izan ezik. Umearen eskubidea da guraso biek zuzeneko harremana edukitzea, horietako batengandik edo baita biengandik ere banandua edo apartatua egonez gero. Estatuari dagokio alderdi honen erantzule izatea, banantzea berorren ekintza batek eragina gertatzen den kasuan.

10. Artikulua: Familia berriro elkartzeari

Umeen eta baita berorien gurasoen eskubidea da atzerriko edozein herritatik irtetea eta bakoitzaren herrialdean sartzea, beti ere familia berriro elkartzeko edota gurasoen eta seme-alaben arteko harremana mantentzeko.

11. Artikulua: Erretentzio eta traslado ez-zilegiak

Estatuaren obligazioa da traslado ez-zilegien kontra eta umeak atzerrian zilegi ez den moduan erretentitzearen kontra borrokatzeko beharrezko neurriak hartzea, bai hori egiten duena gurasoetako bat denean, edo baita hirugarren pertsona batek egiten duenean ere.

12. Artikulua: Umearen iritzia

Umeak bere iritzia adierazteko eskubidea dauka, eta baita iritzi hori kontuan hartua izateko

eskubidea ere, haurrari dagozkion arazo guztietan.

13. Artikulua: Adierazpen-askatasuna

Ume orok du era guztietako ideiak eta informazioak bilatu, jaso eta hedatzeko eskubidea, beti ere hori egiten duenean beste batzuen eskubidearen kalterako ez baldin bada.

14. Artikulua: Pentsamendu, kontzientzia eta erlijio-askatasuna

Umeak pentsamendu, kontzientzia eta erlijio-askatasunerako eskubide osoa dauka, bere gurasoen gidaritzapean eta legeak ezarritako agindu eta mugen barruan noski.

15. Artikulua: Elkartzeko askatasuna

Ume orok du elkartzeko askatasunaren eskubidea, eta baita bilerak egiteko eskubidea, beti ere hori beste inoren eskubideen kontra ez baldin badoa.

16. Artikulua: Bizitza pribatuaren babesa

Edozein umek dauka bere bizitza pribatuan, bere familian, bere helbidean eta bere korrespondentzian beste inork muturrik ez sartzeko eskubidea eta baita bere ohorean erasotua ez izateko eskubidea ere.

17. Artikulua: Informazio egokia jasotzeko eskubidea

Komunikabide sozialek zeregin oso garrantzitsua betetzen dute umeei zuzendua dagoen informazioa, helburu bezala haurraren ongizate morala sustatzea duen informazioa, hedatzeko orduan. Herrien elkar-ezagutza eta elkar-ulermena, umearen kultura errespetatuz. Estatuaren obligazioa da puntu honen inguruan neurri sustatzaileak hartzea, eta umea, bere ongizaterako kaltegarria gerta daitekeen informazio eta material orotatik babestea.

18. Artikulua: Gurasoen erantzukizuna

Guraso bien erantzukizunik behinena umeen hazkuntza da eta Estatua beren eginkizun horretan beharrezkoa duten asistentzia ematera behartua dago.

19. Artikulua: Tratu txarren aurkako babesa

Estatuaren obligazioa da gurasoek edo haurren zaintzaz arduratzen den beste edozein pertsonak emandako tratu txarretatik umeak babestea eta horri buruzko neurriak, prebentzio-mailakoak nahiz tratamendukoak ezartzea.

20. Artikulua: Beren famili girotik aldenduak dauden umeen babesa

Estatuaren obligazioa da beren famili girotik aldenduak dauden umeei babes berezia eskaintzea, atentzio familiarra ordeztuko duten zaintzen mesedea jasoko dutela ziurtatuz edota etxe edo egoitza egoki baten ezarriak izango direla ziurtatuz, beti ere umearen jatorri kulturala kontuan hartuz.

21. Artikulua: Adopzioa

Adopzioa edo umeordetza ezagutu, onartu eta/edo baimentzen duten Estatuetan, beti ere umearen interes gorenak edukiko du lehentasunezko kontsiderazioa, adopzioa onargarria dela ziurtatzeko beharrezko garantia guztiak bertan biltzen direla segurtatuz, hala nola baita agintari eskudunen baimena ere.

22. Artikulua: Ume errefuxiatuak

Babes berezia eskainiko zaie errefuxiatutzat jotzen diren umeei edota errefuxiatuaren estatutua eskatzen dutenei, eta Estatuaren obligazioa da erakunde eskudunekin lankidetzan aritzea, aipatu babes eta asistentzia hori garantizatzeko.

23. Artikulua: Ume ezinduak

Mentalki edo fisikoki ezinduak diren umeek, beren autoaskitza eta erabateko gizarte-integrazio aktiboa lortzera bideratuak dauden zaintzak, hezkuntza eta trebakuntza bereziak jasotzeko eskubidea daukate.

24. Artikulua: Osasuna eta zerbitzu medikoak

Umeek ahalik eta osasun-mailarik altuena gozatzeko eskubidea dute, zerbitzu medikoetara

eta errehabilitazioko zerbitzuetara irispidea edukitzeko eskubideaz gain, arreta berezia jarri osasunaren lehen mailako atentzioarekin, zaintza prebentiboekin eta haur-hilkortasunaren beherakadarekin zerikusia dutenengan. Estatuaren obligazioa da umearen osasunarentzat kaltegarriak izan daitezkeen usadio eta ohitura tradizionalak desagertzera bideratuak dauden neurri egokiak hartzea.

25. Artikulua: Internamenduaren aldizkako ebaluazioa

Osasun fisiko edo mentalaren atentzio, babes edo tratamendurako agintari eskudunen aginduz internatua izan den umeak bere internamendu hori eragin zuten baldintza eta xehetasun guztien aldizkako berrikuspen eta ebaluazioa egiteko eskubidea dauka.

26. Artikulua: Gizarte-segurantza

Ume orok dauka gizarte-segurantzaren mesedea jasotzeko eskubidea.

27. Artikulua: Bizi-maila

Ume orok dauka bere garapenerako egokia den bizi-maila bat jasotzeko eskubidea eta gurasoen erantzukizun behinenetako bat da hori haurrari eskuratzea. Estatuaren obligazioa da erantzukizun hori asumitua izan dadin neurri egokiak hartzea, eta egiaz asumitua izan dadila egikaritzea, baita janarizko pentsioa ordainduz ere hori beharrezkoa gertatuko balitz.

28. Artikulua: Hezkuntza

Ume orok du hezkuntzarako eskubidea eta Estatuaren obligazioa da gutxienez ere lehen mailako hezkuntza doakoa eta derrigorrezkoa ziurtatzea. Eskolako diziiplina aplikatu arren ere umearen duintasuna errespetatu egin beharko da, gizakia den heinean.

29. Artikulua: Hezkuntzaren helburuak

Estatuak onartu behar du hezkuntza umearen nortasuna eta gaitasunak garatzera bideratu behar dela, haurra bizitza heldu aktiborako prestatu ahal izateko, oinarritzko giza eskubideenganako errespetua sustatuz umearengan, eta norberaren balio kultural eta nazional propioenganako nahiz bereaz bestelako zibilizazioenganako errespetua garatuz.

30. Artikulua: Gutxiengoetako edo populazio indigenoetako umeak

Gutxiengo jakin bateko umeek nahiz populazio indigenoetako umeek beren bizitza kultural propioa edukitzeko, beren erlijio berezia praktikatzeko eta beren hizkuntza propioa erabiltzeko eskubidea dute.

31. Artikulua: Aisia, jolasa eta kultur jarduerak

Umeak aisiarako eta jolaserako eskubidea dauka, eta baita jarduera artistiko eta kulturaletan parte hartzeko ere.

32. Artikulua: Adin txikikoen lana

Estatuaren obligazioa da umea bere osasun, hezkuntza edo garapenarentzat kaltegarria gerta daitezkeen edozein lan egikaritzetik babestu edo begiratzea; baita enplegu batean onartua izateko gutxieneko adinak ezarri eta berorren baldintzak arautzea ere.

33. Artikulua: Estupefazianteen erabilera eta trafikoa

Umearen eskubidea da estupefazianteen eta substantzia psikotropikoen erabileratik babestua izatea, eta substantzia horien produkzioan edo banaketan nahasiak egon daitezen eragozteak.

34. Artikulua: Esplotazio sexuala

Umeak esplotazio eta abusu sexualetatik babestua izateko eskubidea du, eta eskubide horren barruan sartzen dira prostituzioan edota usadio edo praktika pornografikoetan erabiliak izatea.

35. Artikulua: Umeen salmenta, trafikoa eta salerosketa

Estatuaren obligazioa da umeen salmenta, trafikoa eta salerosketa galarazteko eta prebenitzeko beharrezko neurri guztiak hartzea.

36. Artikulua: Bestelako esplotazio-forma batzuk

Umearen eskubidea da 32, 33, 34 eta 35. artikuluetan kontuan hartuak izan ez diren

bestelako esplotazio-forma guztien kontrako babesa jasotzea.

37. Artikulua: Tortura eta askatasun-gabetzea

Ezein ume ez da torturatua izango, ezta tratatu krudel, anker edo bihotz-gabekorik jasango, heriotza-zigorrik, betirako presoaldirik edota atxilotze nahiz gartzeleratze legez kontrako edo arbitrarioz ezarriko ere. Askatasun-gabetua izan den ume oro gizatasunez tratatua izango da, helduengandik aparte mantendua egongo da, bere familiarekin harremanak edukitzeko eskubidea gordeko du eta asistentzia juridikoa eta bestelako laguntza egokiak berehala eskuratuko zaizkio.

38. Artikulua: Gatazka armatuak

15 urte bete aurretik umeak ezingo du zuzenean inolako liskarretan parte hartu ezta indar armatuek erreklutatua izan ere. Gatazka armatuen eragin eta erasanpean dauden ume guztiek babes eta zaintza bereziak jasotzeko eskubidea daukate.

39. Artikulua: Errekuperazio soziala eta bergizarteratzea

Estatuaren obligazioa da torturaren, gatazka armatuen, abandonuaren, tratatu txarren edota esplotazioaren biktimak diren umeek tratamendu berezia jaso dezaten neurri egokiak hartzea, haur horien errekuperazio soziala eta bergizarteratzea ziurtatzeko.

40. Artikulua: Adin txikikoen justizia administratzea

Akusatua den edozein ume, edota legeak hautsi edo urratzeagatik errudun deklaratu den edozein ume bere oinarritzko eskubideak errespetatuak izan daitezen eskubidea dauka, eta batez ere ekitatezko prozedura baten garantia guztiak aprobetxatzeko eskubidea, eta baita bere defentsa prestatu eta aurkeztu ahal izateko asistentzia juridikoa edota bestelako laguntza egokiak edukitzeko eskubidea ere. Posible denean, prozedura judizialetara ez jotzeko eta instituzio berezietan ez internatzeko ahaleginak egingo dira.

41. Artikulua: Indarrean dauden arauen errespetua

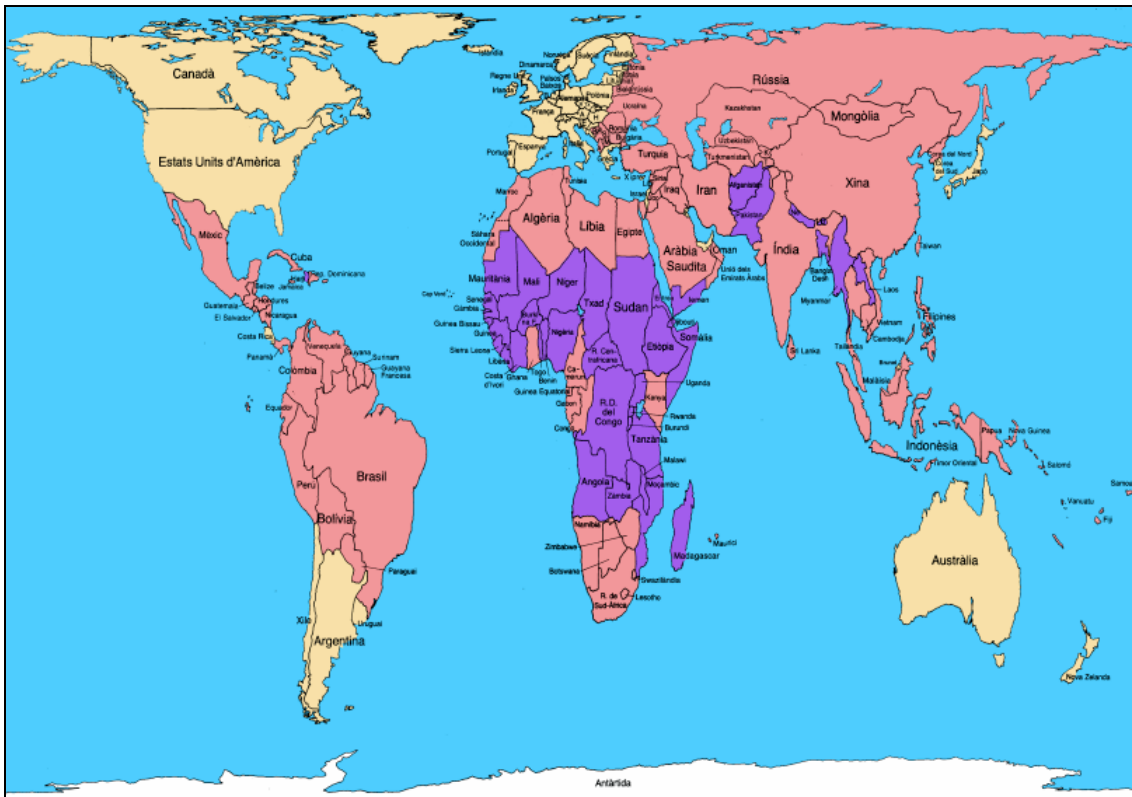
Nazioko lege batek edota Estatu horretan indarrean dagoen bestelako nazioarteko xedapen batek ezarritako arau bat Konbentzio honetako xedapen analogoa baino umearentzat faboragarriagoa gertatzen den kasuan, aipatu xedapen edo arau faboragarriago hori aplikatuko da.

**Haurraren Eskubideen gaineko Deklarazio
Unibertsala**

Laburbilduta eta modu errazean

1. Berdintasunerako eskubidea, arraza, erlijioa edo nazionalitatea edozein dela ere.
2. Babes berezi baterako eskubidea, osasuntsu eta libre hazi daitezen fisikoki, mentalki eta sozialki.
3. Izena eta nazionalitatea edukitzeko eskubidea
4. Elikadura, etxebizitza eta medikuen zaintza egokia izateko eskubidea.
5. Fisikoki edo mentalki ezinduak diren haurrek eskubide izan behar dute hezkuntzarako, eta laguntza bereziak eman behar zaizkie.
6. Ulertuak eta maitatuak izateko eskubidea gizartearen eta familiaren aldetik.
7. Hezkuntza doan jasotzeko eskubidea. Dibertitzeko eta jolasteko eskubidea.
8. Arreta eta laguntza eskubidea arrisku kasuetan.
9. Lan-esplotaziotik abestu behar dira haurrak eta ezin dira abandonatu.
10. Solidaritatea, adiskidetasuna eta justizia sustatzen dituen hezkuntza jasotzeko eskubidea dute haurrek.

Peters-en Mapa

A ze mapamundi arraroa, ezta? Esan liteke irudia dokumentuan sartzean “desitxuratu” egin dela. Bada ez, mapa ondo dago; izan ere, munduaren itxura ondoen erakusten digun planoa da. Orduan, zergatik ikusi ohi dugu zapalago? Normalean Mercator-en Mapa erabiltzen delako.

Mercator-en proiektzioa

Mercator-en mapa 1569. urtean sortu zen; garai hartan marinelek belaz lagundurik zeharkatzen zituzten ozeanoak, egurrezko itsasontzietan, izarrak gidari zituztela. Proiektzio horren arrakasta honela azal daiteke: bertan egindako edozein lerro zuzenek egiazko ibilbidea erakusten du, eta mapan markatutako angeluari itsasorratzaren bidez jarraituz, ondo nabiga daiteke. Herrialdeen itxura egiazkoa da, baina horien azalera berezkoa baino askoz handiagoa da latitude altuetan, Europan eta Iparramerikan, munduko aberastasun osoaren %80 kontzentratzen den herrialdeetan hain zuzen.

Peters-en proiektzioa

Mapa hau Arno Peters historialari eta kartografoak proposatu zuen Alemanian 1974an eta sekulako eztabaida piztu zuen. . Peters-en proiektzioa proiektzio zilindrikoa eta konformea zen, Mercator-ena bezala. Baina, aurrekoak ez bezala, matematikoki zuzentzen du altitude altuen distortsioa. Peters-en proiektzioak munduaren **irudi eurozentrikoa** baztertzen du. Eskalak gutxien desitxuratzen dituen proiektzioa da. Dauden proiektzio guztietatik bera egokitzen da ondoen munduaren benetako neurrietara.